

86 117

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ

Основателъ: Антонъ Борлаковъ († 10. II. 1937 г.)

ГОД. XVI.

КНИГА I.

РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ:

Д-ръ Младенъ Николовъ, Д-ръ Зоя Ставрева, Д. Правдолюбовъ, Косю
Рачевъ, Евстатий Милошевъ, Атанасъ Чешмеджиевъ, Василъ Шарковъ,
Петъръ Х. Сотировъ, Генчо Червенковъ, Димо Цонковъ.

С О Ф И Я

Булевардъ „Фритъофъ Нансенъ“ № 23

1937—1938

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. БЕЛИТРИСТИЧЕНЪ ОТДѢЛЪ:

1. Трайко Симеоновъ — учителтъ	2	2. Ст. Султановъ — Блѣнътъ на стария учителъ	3

II. ОТЪ ТЕОРИЯТА ЗА ПРАКТИКАТА:

1. Евстатий Милошевъ — Културната роль на българския учителъ	6	4. Д. Правдолюбовъ — Глобаленъ (цѣлостенъ) методъ по четене въ I отдѣление	24
2. Д-ръ П. Цоневъ — Кризата въ днешната педагогика и нови пѣтища	15	5. Д-ръ Надя Попова — Въ Софийскитѣ ясли	31
3. К. Рачевъ — Нагледностъ при обучението по родинознание	20	6. Д-ръ М. Матеевъ — Личността на учителя и кооперацията	33

III. ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА:

1. Ат. Чешмеджиевъ — Есенътъ дойде	34	3. Д. Правдолюбовъ — Крушката не пада по-далечъ отъ дървото	44
2. Виолино Примо — На хармана (съчинение)	42	4. Ив. Н. Ивановъ — Есенни пѣсни	46

IV. ИЗЪ УЧИЛИЩЕТО И ЖИВОТА:

1. Ат. Димевъ — По физическото възпитание	50	2. Теню Андреевъ — Училищнитѣ настоятелства	58

V. ПЕДАГОГИЧЕСКА ТРИБУНА:

Отговоръ на въпроса: „Какъ да се възбуди интересъ на ученицитѣ ми къмъ четене	60

VI. РЕЦЕНЗИИ:

1. Морто и нашето крайбрежие — разглежда К. Рачевъ	61	2. Земедѣлска енциклопедия — разглежда Н. Станевъ	62

СЪТРУДНИЦИ

(по азбученъ редъ):

Александъръ Хр. Цаневъ, А. Маневъ, Атанасъ Димевъ, Александъръ Спасовъ Планински, Александъръ Симидчиевъ, Анна Горанова, Анка Правдолюбова, Аспарухъ Крайчевъ, Андрея Гюдулевъ, Божилъ Върбановъ, Борисъ Драндаровъ, Борисъ Тричковъ, Виолино Примо, Григоръ Пенчевъ, Генчо Пирвовъ, Георги Димитровъ, Д-ръ Петко Цоневъ, Д-ръ Конст. Свраковъ, Д-ръ Никола Станчевъ, Д-ръ Георги Ефремовъ, Д-ръ Василъ Неновъ, Д-ръ Ботю Шановъ, Д-ръ С. Доневъ, Дим. Лазовъ, Дим. Тасковъ, Денчо Марчевски, Дечко Симеоновъ, Димо Цонковъ, Деша Райнова, Дечко Николовъ, Жеча Константинова, Иванъ П. Василевъ, Иванъ Русевъ, Иванъ Петковъ, Иванъ Георгиевъ, Иванъ Радославовъ, Иосифъ Ковачевъ, Иванъ Желѣзковъ, Кателия Поповъ, Калчо Х. Миневъ, Константинъ Петкановъ, Михаилъ Димитровъ, Мара П. Михайлова, Михаилъ Николовъ, Моно Тодоровъ, Милка Периклиева, Маринка Попова, Никола Станевъ, Николай Райновъ, Николай Вълевъ, Никола Николовъ, Никола Никитовъ, Първанъ Заимовъ, Пеню Михайловъ, П. А. Бумовъ, проф. Христо Димитровъ, Райна Шарова, Ст. Димитровъ, Слави Стефановъ, Стефанъ Сталевъ, Тодоръ Димитровъ Лозински, Тодоръ Новѣковъ, Трайко Симеоновъ, Христо Николовъ, Хр. Петевъ, Христо Караманджуковъ, Хр. Даскаловъ, Цвѣтко Петковъ, Цвѣтанъ Стояновъ и др.

Всѣки учителъ, който може да бжде полезенъ съ своето перо на колегитѣ си и на родното ни школо, може да стане нашъ сътрудникъ.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ПРОГРЕСИВНО ОБРАЗОВАНИЕ И ВЪЗПИТАНИЕ
СПИСАНИЕТО СЕ УРЕЖДА ОТЪ РЕДАКЦИОНЕНЪ КОМИТЕТЪ

Една скжпа загуба.

На 10-1-1937. следъ пладне, когато окървавеното зимно слънце се закриваше въ полумракъ, въ една отъ килиитъ на Александровата болница въ София, далече отъ блиски, нашиятъ главенъ редакторъ Антонъ Борлаковъ, твърде младъ още, се пресели въ вѣчността, тъкмо тогава, когато нашето разнебитено училище, на което той бѣше всецѣло отдалъ всички свои сили, имаше най-голѣма нужда отъ него.

Здравитъ му педагогически идеи, неговата силна вѣра въ бждещето на българското училище, неподражаемия идеализъмъ, съ които той пълнѣше цѣли 15 години страницитъ на любимата „Педагогическа практика“ ние никога нѣма да забравимъ. Не само дълбоко въ душата ни, но и въ нашата педагогическа нива, която е още цѣлина, тѣ оставиха една дълбока бразда...

Неговото „цѣлостно обучение“, неговото „активно и творческо обучение“ за изграждане хармоничната личностъ, които той така майсторски обоснова, ще останатъ като паметникъ въ нашата бедна педагогическа литература, който нито буритъ, нито вѣковетъ нѣкога ще могатъ да сринатъ!..

Зъ неговата ранна смъртъ ние сърдечно скърбимъ, но се утешаваме, че съ нашитъ скромни сили ще продължимъ неговото дѣло въ областъта на българската педагогика.

Цѣли 15 години неуморно той ратува за активния принципъ и трудовия методъ. Ние ще продължимъ съ още по-голѣмъ жаръ сжщия духъ въ списанието. Така мислимъ най-добре да увѣковѣчимъ паметъта на великия покойникъ — българския Песталоци. Постигането на тая цель твърде много зависи и отъ активното съдействие на нашето будно учительство, което цѣли 15 години ни е давало ценна подкрепа.

Отъ редакци ята.

Учителѣтъ.

Научихъ се самичѣкъ азъ да сричамъ,
по книгитѣ житейски да чета
и всички като братя да обичамъ,
на всички да помагамъ въвъ свѣта.

И тръгнахъ азъ къмъ слънцето лжисто —
да търся истината въвъ свѣта,
животъ — съ небе безоблачно и чисто,
животъ — изпълненъ съ чаръ и красота.

Но, дето и да идѣхъ по земята,
азъ виждахъ само мъжки и беди,
азъ виждахъ на човѣка въвъ душата
единъ къмъ другъ ненавистъ и вражди.

И видѣхъ азъ човѣка, какъ живѣе
безъ радостъ и усмивка на лице,
и на доброто семето да сѣя
азъ почнахъ съ свѣтла вѣра въвъ сърдце.

Научихъ се тогава, като камѣкъ
да бжда твърдъ въ житейската борба,
сърдцето ми да бжде като пламѣкъ,
устата ми на правдата тржба.

Научихъ се да ходя съ гордо чело
по пжтъ неравенъ, стрѣменъ и трѣнливъ,
и всѣки день да бжде день на дѣло,
да бжде подвигъ, въ подвига-щастливъ.

Трудѣтъ безшуменъ да ми е наслада,
а мойтѣ идеали — радостѣта,
въ страдането да търся азъ награда,
утеха сладка само въ обичѣта!..

Трайко Симеоновъ

Ст. Султановъ
прог. учителъ въ гр. Сливенъ

Блѣнѣтъ на стария учителъ.

Вѣтрѣтъ подсвирна и заглѣхна въ тъмнината. Нощѣта се надвеси надъ земята, сложи ухо надъ нея — да чуе, бие ли още голѣмото ѣ сърдце. Студено. Всичко е спотаено въ ледения сънъ на зимната вечеръ. Месечината — жѣлтѣ просякъ по небето — подаде се отъ бѣло и самотно облаче, което плисна жѣлта вода надъ земята и се скри, а водата замръзна подъ облака и . . . бѣли, дълги чучури увиснаха. Вѣтрѣтъ пакъ подсвирна, погна предъ себе си бѣло, снѣжно стадо и завика: „Уууу! . . . Ставайте бре, хора, прѣснаха ми се овцетѣ . . .“. Тича изъ улицитѣ немирникѣтъ и вика. Тича и вика, но нѣма кой да го чуе. Млѣкна. Спрѣ се. Едно малко прозорче, съ окадена хартия облепено, още свѣти, като кандилце въ мрака. Вѣтрѣтъ, срѣднощень шегобиецѣ, подскочи отъ радостъ, че не е самъ и реши да се пошегува. Подигна се на прѣсти, мушна въ книжното прозорче и, ето . . . свѣтна жѣлта дупчица, после тури ледени устни върху нея и . . . колкото му гласъ държи: „Уууа! . . .“

Стаята потрѣпна като момина снага. Ледениятъ дѣхъ на вѣтра нахлу, блѣсна се о стената: пиоууу! . . . повърна се, цѣлуна бѣбривата ламба, погали по челото стария учителъ Боне и падна върху лицето на баба Марга. Тя потрѣпна, погледна навжсено и процеди презъ жби:

— Още ли седишъ? Ехъ . . . Боже . . . не ти ли омръзна.

Будилникѣтъ затрака надъ загасналата печка, на двора нѣкой плѣсна като съ ржце: плѣсъ! плѣсъ! . . . и викна, колкото му гласъ държи: „Куку . . . риии . . . гуууу!“ . . . Ето . . . обади се и другъ, ето — и тамъ, охо . . . и тукъ! Бре, бре брей! . . . Цѣло село екна! Срѣднощъ ли е, или съмва?

Боне стана. Лицето на стария учителъ е замислено и сериозно. Очитѣ му свѣтятъ като запалени свѣщи въ изкопани ями, засѣнчени отъ рунтави и напрашени съ бѣло вежди. Тукъ плугѣтъ на грижата доста е дълбалъ. Погледѣтъ му е прикованъ надъ масата, а нѣкаква мисълъ му придава особенъ видъ, като повдига лѣвата му вежда. На масата — дебела и голѣма книга. По нейнитѣ широки листа, изпѣстрени съ малки картинки, лаятъ и трепкатъ леки пеперудки. Играе си бѣбривата ламба.

Много търсихъ, не намѣрихъ. Да . . . навѣрно, нѣщо . . . нова трѣбва да е. Питяхъ, питахъ . . . никой не я познава. А ето . . . и тукъ не можахъ да видя образа ѣ. Да . . . си-

гурно... не е още открита. Кой знае?... По всичко личи, че е стара. Дебела, грубо сѣчена и сребърна... Тукъ на... има кръсть, а пакъ тукъ... замъци и букви... Стара монета ще е!...

Боне подхвърли още веднажъ сребърната монета въ ржката си, тури я на масата и пакъ се загледа. — „Стара ще е!“ — каза тихичко и закрачи изъ стаята. Но ето... отъ стѣпките му баба Марга се разбуди пакъ. Тя повдигна глава и гнѣвно му изкрѣска:

— Стига си седѣлъ, бе! Ихъ... съмна...

Следъ малко настѣпи тишина. Само будниятъ часовникъ даваше признакъ, че не му се още спи, и вѣтърътъ отвѣнъ, който тичаше изъ улиците, чукаше по чуждите прозорци и викаше, колкото му гласъ държи: „Ууу... ууу!...“

Мисълта за старата монета стана жива и въ съня на стария учителъ като живъ и незагасналъ вжгленъ. Той иска да я узнае, търси образа ѝ въ голѣми, много голѣми книги. Ха-тукъ, ха-тамъ... нѣма я пушината!... Чудна монета! Ето я, той я вижда, пила я!... Предъ него книги, много книги. Ехъ, да може нѣкакъ да я разбере!... Тя би му казала много нѣщо... и всичко той би вписалъ въ историята на селото си... Що за монета, наистина?... Сребърна, сѣчена, дебела, кръсть, букви, замъци... Що ли значи всичко туй?... Гледа стариятъ учителъ — нищо не разбира. Но... какво е това?...

— Чукъ! Чукъ! Чукъ!...

Нѣкой чука на вратата. Припрѣно чука!

Чуватъ се тежки стѣпки и звѣнъ отъ желѣза. Нѣкой приказва. Единъ тежъкъ гласъ открѣтва думи, които падатъ като голѣми скали надъ тъмна пропасть.

— Влѣзъ! — каза Боне.

Вратата се откряхна наполовина и изплака: о... о... и... й... Като пребито псе изквича.

— Ахъ, какво е туй?...

Една голѣма човѣшка фигура се изпрѣчи, пристѣпи тежко и застана срѣдъ стаята. Учителътъ се уплаши и заднишкомъ... залепна до стената. Заднишкомъ, като котка предъ жабестата муцуна на голѣмо и едро куче.

Що за човѣкъ? Кой го праща и що дири тукъ?... Срѣдъ стаята застана едрата човѣшка фигура и мълчи. Страшно. Човѣкътъ цѣлъ е въ желѣзо: желѣзна шапка, щитъ и дълго, остро копие — ще пробие тавана. Отъ стѣпките му се олюлъ подътъ, раздрусва се масата и паднаха две книги отъ нея. Очитъ му свѣтятъ като две голѣми и огнени звезди на бледо и жълто лице. Ржцетъ му сж голѣми и силни, а на ржкава — кръсть. По всичко личи — не е отъ наше време. Устните му треперятъ. Може би, приказва, но Боне не го чува. Видение ли е?... Ето... кръстьтъ на ржкава започва

да свѣти. Чуденъ кръстоносецъ!... Стана много свѣтло, после — тъмно, Боне гледа — чудо!... Въ стаята свѣти една голѣма звезда. Тя се върти. На нея... кръстъ, букви, замѣци. Гледа и се чуди... то не било звезда, а старата монета...

— Какво си се замърдалъ? Не мога да спя отъ тебел! — обади се баба Марга и бутна мжжа си по рамото.

Боне се стресна, поразмърда се и отдѣхна. Обърна се на другата страна и пакъ заспа.

Чудна монета! Стара, сребърна, сѣчена, кръстъ, букви, замѣци... Гледа я учителѣтъ и се чуди... А влакѣтъ лети... Пжтува. — „София!“ — вика кондукторѣтъ, и всички слизатъ. Слиза и Боне... Хора, хора, хора... — много хора, брей!...

— Добъръ день!... Извинете!... Намѣрихъ тази монета въ лозето си. Искамъ да я разбера — не мога. Питамъ — никой не я познава. Търсихъ я въ много сборници — нѣма я. Моля! — обърна се учителѣтъ къмъ единъ брадатъ човѣкъ, който седѣше наведенъ надъ единъ купъ листи и книги.

— Да я видя! — каза човѣкътъ.

Брадатиятъ взе монетата. Той бѣше старъ и доста прегърбенъ. Гледа я оттукъ, гледа я оттамъ, повдигна я, обърна я и най-после изгледа учителя и рече:

— Отъ времето на кръстоносцитѣ. Много ценна... Отдавна я търси науката. Има възнаграждение... два милиона лева... Да... много ценна...

Краката на Боне се разтреперватъ, очитѣ тъмнѣятъ, гласѣтъ замира, а гърлото засѣхва като презъ жетва.

— Монетата ще се откупи. Елате съ менел

Цѣлъ снопъ пари! Боне трепери. Толкова пари! Божичко!... Краката му се прегвватъ — ще падне. Лошо му става.

— Ето... щастие!... Още сега... майстори и почвамъ... Азъ ще го направя... нека видятъ и се чудятъ... Нѣкога си казвахъ, казвахъ предъ свѣтковицата: ще открадна твоята свѣтлина и съ нея ще разбия мрака на народната душа. Така!... И ето... цѣлъ животъ се борихъ и проповѣдвахъ: Бре, хора, направете училище, бре, хора, ... читалище!... Ехъ!... нѣма вече да се моля. Още днесъ... Голѣмо, много голѣмо здание — да се види отъ Ямболъ чакъ. Въ Хамзоренъ имало голѣмо училище — двуетажно. Въ Михайлово — още по-голѣмо. Нека всѣки се чуди. Напредъ!

— Какво си закрѣскалъ, бе? Сънувашъ ли, или си полудѣлъ? — разбуди мжжа си баба Марга.

Учителѣтъ се разбуди, изпѣшка и се размѣ.

— Сънувахъ.

— Какво сънува, че толкова си се разгорещилъ?

— Много интересно. Сънувахъ, че отивамъ за София. Отивамъ при професоръ. За какво мислишъ? . . . За сребърната монета, дето я намърихъ въ лозето . . . да я отгатне де! . . . Той, като я разгледа, каза: „Много ценна! Науката отдавна я търси. Ето ти два милиона за нея“ . . . Много пари взехъ.

— Гладна кокошка просо сънува. Е, после?

— После съ паритъ започнахъ голъмо здание за училище, театъръ и читалище. И . . .

— А не остави ли поне малко да си направимъ една кжщичка?

— Не, това не ми дойде на умъ. Забравихъ.

— Е, то се знае. Ти отдавна си забравилъ себе си. Нали отъ главата ти днесъ сме подъ чужди стръхи!

Евстатий Милошевъ,

дългогодишенъ училищенъ
инспекторъ — София.

Културната роль на българския учителъ.

Едва ли има другъ моментъ въ свѣтовната мъдрость, гдето тъй нагледно да е представена вѣчната борба между доброто и злото, както въ дълбоко поетичната легенда изъ старогръцката митология за „Прикования Прометей“. Този немирненъ титанъ въ своята безгранична любовъ къмъ нещастния човѣшки родъ дръзналъ да открадне небесния огънь и го даде на хората. За тази му необмислена постъпка гърмовержецътъ Зевсъ го приковалъ съ желѣзни вериги за една скала на Кавказъ. Човѣколюбецътъ титанъ билъ подхвърленъ на жестоки мъки: палящитъ лъчи на слънцето обгаряли лицето му, ледени вихри вкоченявали снагата му, молнии пронизвали сърдцето му и орли кълвали месата му, но той понасялъ всички страдания съ гордостъ, защото знаелъ, че страда за правда. Не само това. Въ своето презрение той се обръща къмъ Зевса заканаително: „Пращай, Зевсе, твоя крилати песъ сърдцето ми да рве! Една капка кръвъ ще капне отъ клюна му и ще обгори твоя пурпуренъ плащъ. Азъ предвиждахъ мойта сждба и презрѣхъ я. Въ часъ уреченъ твойтъ тронъ ще се раздруса и ти заедно съ него ще се сгромолясашъ въ преизподнята“. Тази легенда представява Зевса като въплощение на беззаконие, насилие, произволъ и тирания. Прометей е пъкъ олицетворение на вѣчната правда и справедливостъ, всеотдайна любовъ и саможертва за щастието на другитъ. Вѣчна и настихваща е борбата между тия две стихии. Въ тая борба падатъ несмѣтни ранни

и свидни жертви за правда и истина. Въ последна смѣтка победата е на страната на доброто. Това говорятъ всички религии, това ни казва нашата съвестъ, запалената божествена искра въ нашата душа. Съ тая мъдростъ старогръцкиятъ гений е искалъ да внуши човѣку да не унива, да не отпуска криле, да не пада духомъ въ борбата съ злото, защото ранокъсно доброто ще възтържествува...

И всички, които се боятъ противъ разноликото зло, което е залѣло свѣта, и въ тая борба намиратъ последния смисълъ на своя животъ, сж въ малкъ мащабъ Прометеевци. Такъвъ Прометей е и българскиятъ учител. Нашиятъ народъ, отъ какъ е стѣпилъ на историческата сцена, не помни друго име, друго съсловие, което тъй беззаветно и всеотдайно да се е жертвувало за него, да се е борило за неговата духовна просвѣта, за неговитѣ права и свободи, за неговото благоденствие, както учителството. Въ дълбоката древностъ подъ расо и калимявка, съ евангалие и кръстъ въ ржка, а презъ епохата на възраждането подъ рухото на простосмъртенъ мирянинъ, този учител не му е давалъ да заспи въ непробуденъ сънъ и да изгуби своето народностно съзнание. Непрестанно му е нашепвалъ за неговото славно минало и съ бойна тржба го е зовѣлъ на борба за родъ и Родина. Не бѣше ли учителътъ апостолъ на духовното пробуждане, народно свѣстяване и политическо освобождение! Не бѣше ли той, който непрестанно раздухваше искрата на народностното съзнание да не угасне, въпрѣки непосилнитѣ мъжи и теглила!..

Следъ освобождението пакъ учителътъ бѣ, който безкористно се отдаде въ служба на своя народъ и строителство на новата държава. Чрезъ даваната просвѣта въ училищата и вънъ отъ тѣхъ той подготвяше творцитѣ на духовни и материални блага, отъ каквито новоустроената държава чувствува голѣма нужда. Той се предаде съ всички жаръ, ентусиазъмъ и вдъхновение на своята душа, на една трескава, интензивна народополезна и културна дейностъ.

Епохата на тъй нареченото „народничество“ ще бжде записана съ златни букви въ историята на просвѣтното дѣло и учителското движение. Какви идеали сж въодушевявали и импулсирали чистата и възвишена душа на учителя, най-добре се вижда отъ съдържанието на учителския маршъ отъ покойния Христо Максимовъ...

Дойдоха войнитѣ за освобождение и обединение на българското племе. По зла сѣдба народътъ ни и тозъ пжтъ не можа да осмислѣви историческия си идеалъ. Дойде катастрофата, а следъ нея стопанската и морална разруха. Отъ нея още неможемъ да се окопитимъ. Свидетели сме на много лични и обществени пороци, логическа последица на тази разруха. Народъ, интелигенция и държава напрѣгатъ върховни сили да върнатъ изгубената вѣра и покрусенитѣ надежди, да съз-

дадатъ условия за стопански подемъ и културенъ възходъ.

Що е въ сжщностъ българскиятъ учителъ? Какво е неговото предназначение, каква е историческата му и културна мисия? Всѣки народъ има право на животъ и сжществуване. Но както между отдѣлнитѣ индивиди, тъй и между народитѣ става борба на съревнуване, надпреварване и надмощие. Който народъ е по-силенъ стопански и икономически, който е въоръженъ повече съ духовни и нравствени добродетели, който притежава непреклонна воля да живѣе, той ще устои на всички превратности на сждбата. И напротивъ, който е изгубилъ вѣра въ своитѣ сили, който не е въ постоянно напрежение на своята физическа и духовна мощъ, той ще изплъзне историческата сждба изъ ржцетѣ си, той ще стане плячка на другитѣ и ще слѣзе отъ историческата сцена. Народътъ е неизчерпаемъ, вѣченъ и непресушимъ изворъ на физическа и духовна енергия. Тая енергия безспирно се трансформира въ нови поколения, които творятъ живота и изграждатъ по-свършена общественостъ. Дали животътъ ще бжде по-красивъ и по-щастливъ, ще зависи отъ тия нови строители. А кой подготвя тия строители за живота, за народъ и държава?—Безспорно училището чрезъ учителя. Не даромъ е казано, че училището създава народното бждеще. А учителътъ е душата, вдъхновителътъ и двигателътъ на това училище. Безъ учителя училището е една фикция безъ съдържание. Учителътъ е она художникъ, който въ тая лаборатория—училището — приема превъплотената народна енергия — децата — и моделира образитѣ имъ споредъ духа на времето, нуждитѣ и идеалитѣ на обществото и държавата. Ето защо, той най-добре трѣбва да знае, какъвъ духовенъ и нравственъ образъ трѣбва да даде на своитѣ питомци.

Библейската легенда гласи, че художникътъ на художниците, Премждриятъ Създателъ, направилъ свѣта съ дума. Когато дошълъ редъ да сътвори човѣка, той взелъ глина, изваялъ го по свой образъ и подобие, вдъхналъ му своята жива, разумна, безсмъртна и свободна душа и той оживѣлъ. Тазя легенда е пълна съ дълбока мъдростъ. И учителътъ трѣбва да подражава на Великия Творецъ. Физическиятъ образъ на повѣренитѣ му деца е даденъ отъ природата. Нему остава да извае духовния, нравствения образъ, ума, сърдцето, волята и характера. Какъвто духовенъ образъ притежава той, такъвъ ще извае и въ своитѣ питомци. Ако неговиятъ образъ е несвършенъ, той ще създаде сжщо така несвършени характери. А самиятъ Божественъ учителъ е казалъ: Бждете свършени, както е свършенъ вашиятъ Небесенъ Отецъ“. Всѣко живо сжщество притежава нагонъ да създаде по-свършенно поколение отъ себе си, колко по-вече човѣкътъ! Въ това се състои последниятъ смисълъ и осно-

вание на живота. Съ пълно право и божествено прозрение е казалъ великиятъ сърдцеведецъ Достоевски, че красотата ще спаси свѣта — духовната, нравствената красота, вътрешната хармония и съвършенство. Отъ тука произтича повелѣта — учителятъ да бжде съвършенъ. Никой не е съвършенъ, но всѣки трѣбва да се стреми къмъ това, да се освобождава отъ своитѣ пороци и недостатѣци. Това всѣки може да прави, стига да има ясно съзнание и твърда воля. Съвършенството се постига чрезъ голѣмо усилие надъ себе си, надъ своитѣ влѣчения, страсти и пороци. Нали съ лично усилие надъ себе си старогръцкитѣ богове отъ простосмъртни станаха безсмертни?...

Безспорно, както всѣки художникъ, тъй сжщо и учителътъ, който е *rag eheleps* художникъ, трѣбва да бжде преди всичко роденъ, а после и школуванъ за своето призвание. Учителътъ, който твори въ душитѣ и сърдцата на децата, трѣбва да има вродено влѣчение къмъ своята професия. Той трѣбва да се яви на свѣта съ тази божествена искра. Съ тоя пламъкъ, който ще разгаря любовта му къмъ децата, къмъ човѣка и свѣта, ще понася всички житейски несгоди. Той трѣбва да притежава много необходими условия, за да изпълни успѣшно своята мисия, ала първото условие е да се отдаде съ безгранична любовъ на своето поприще. На него той трѣбва да посвети своята душа и сърдце, своитѣ сили и младостъ и да намѣри оправдание и смисълъ на своя животъ. Учителътъ трѣбва да бжде истински социаленъ типъ, най-съвършениятъ представителъ на който е Божествениятъ Учителъ. На второ мѣсто той, като ваятель и художникъ на душитѣ и характеритѣ, не може да работи само по усѣтъ и интуиция, а трѣбва да придобие и специалната школовка. Дори най-надаренитѣ сж правили грѣшки въ своята практика безъ тая предварителна школовка. Още повече природата много рѣдко дарява човѣкъ напълно и всестранно за известно призвание. И скжпоценниятъ камъкъ не струва нищо безъ специална обработка. Само следъ такъва той ослѣпително блести и скжпо се ценѣ. Съ тая школовка учителътъ трѣбва добре да познава законитѣ за развитието на човѣшката природа и да се съобразява съ тѣхъ. Никогa не трѣбва да върви противъ тѣхъ, защото природата тежко ще отмѣсти нему и на повѣренитѣ му деца. Той трѣбва да познава детската и юношеска психология, тъй като презъ тия периоди отъ развитието той е повиканъ да формира личността и характера на бждещитѣ граждани. Познаването на педагогическа психология му е нужно, да знае съ какви срѣдства и по кои пжтища да постигва, за да има резултатна работа. Той трѣбва да владѣе основнитѣ принципи на образователната и възпитателната наука, но той сжщо трѣбва да познава и анатомичнитѣ и физични закони на човѣшкия организъмъ, за да се

съобразява съ тяхъ. Въ неговитѣ постѣпки трѣбва да прозира хармония и разуменъ паралеризмъ досежно грижитѣ къмъ душата и тѣлото. Само въ такъвъ случай можемъ да разчитаме, че физиката нѣма да пострада за смѣтка на духа и обратно — духътъ за смѣтка на тѣлото. Има ли такава хармония, тогава съ право можемъ да очакваме отъ възпитаника съвършенъ човѣкъ, полезенъ членъ на обществото и добъръ гражданинъ на държавата.

За всичко това нужно е учителътъ да получи солидна обща и специална култура още въ учебното заведение, което го подготвя за такъвъ. Откакъ, обаче, се отдаде на своето призвание, никога не трѣбва да скжсва съ педагогическата мисль, която непрекъснато се развива и обогатява. Той трѣбва да бжде въ контактъ съ нашата и чужда литература, за да не остане назадъ отъ пулса на времето и да се обезличи. Науката за човѣка е най-сложна и най-разнолика. Тя постоянно се усъвършенствува. Последнитѣ и най-нови нейни постижения трѣбва да се познаватъ и прилагатъ въ образователната и възпитателна практика. По тоя начинъ учителътъ чрезъ практиката ще корегира своята теория, а чрезъ теорията ще оплодява своята практика. Теорията и практиката трѣбва да вървятъ ржка за ржка, както двата сиамски близнаци. Нищо не трѣбва да се възприема и прилага на вѣра. Всичко трѣбва критично да се обсъжда, провѣржава, съпоставя и предпазливо прилага въ практиката.

Учителътъ не може безъ теория, защото е казано, че практика безъ теория е като корабъ безъ кормило, но и теорията безъ практика е пуста, тя е сждъ безъ съдържание, създаване безъ животъ и душа, воденица безъ вода. Учителътъ не трѣбва слѣпо да копира чужди мнения и да бжде тѣхенъ робъ, да не клишира и шаблонизира своята по същество творческа и активна работа. Защото кждето пробие дупка молецътъ на рутината, тамъ изчезва индивидуалното творчество, самокритиката и самостоятелността. Въ всѣка негова стѣпка трѣбва да се чувствува неговото лично азъ, да е ударенъ печатътъ на неговия индивидуалитетъ. Ето защо, теорията и практиката трѣбва разумно и хармонично да бждатъ съчетани. Учителътъ не може да постѣпва безъ предварително о мисляне, планъ и ориентировка. Иначе, неговата работа ще бжде случайна, безъ цель и система. Но той не може и слѣпо да подражава на други и да бжде само бездушенъ проводникъ на чужди разбирания.

Този идеаленъ синтезъ между педагогическата теория и практика най-добре е изразилъ германскиятъ педагогъ Otto Messmer съ следния афоризмъ: *Der Lehrer soll nicht eine Methode haben, aber der Lehrer soll Methode haben.* (Учителътъ не трѣбва да има една метода, но той трѣбва да има метода). Съ други думи казано, учителътъ не трѣбва да се

води по клише и шаблонъ, а да обмисли урока, да поставя цели, да търси пътища и средства, съ една дума, нищо да не захваща безъ да си състави предварителенъ планъ на своята работа. Като се ръководи отъ тази максима, той все повече ще напредва въ своята прѣка работа, въ своята теория и практика и непрестанно ще върви къмъ професионално съвършенство. Неговата образователна и възпитателна дейность винаги ще бжде самостойна, творческа и продуктивна. Той всѣки мигъ ще вижда, какъ неговитѣ питомци растатъ, набѣбватъ духовно, развиватъ се всестранно, а това ще го радва, ще го издига мислено въ собственитѣ му очи. Всѣки моментъ, когато си дава отчетъ за постигнатитѣ резултати отъ своята работа, ще изпитва едно нравствено удовлетворение, но същевременно ще черпи и вдъхновение за нови постижения.

Учителътъ по естество на своята работа не може да се ограничи само между четиритѣ стени на училищната сграда. Той по призвание е учител и на възрастнитѣ. Такъвъ трѣбва да бжде той и по други две важни съображения: Коего гради съ малкитѣ, да го не разрушаватъ възрастнитѣ. Въ тѣхното лице той трѣбва да спечели довѣрени, съзнателни и вдъхновени сътрудници за своето дѣло. Но чрезъ просвѣта на възрастнитѣ той трѣбва да спечели семейството и обществото и за своята лична и професионална кауза. Затова той не трѣбва да бжде ръководенъ само отъ своя свещенъ егоизъмъ, но отъ голѣмитѣ интереси на духовната култура на народъ и сигурността на държавата. Еднажъ за винаги българскиятъ учител трѣбва да разбере и се проникне отъ това съзнание, че, докато не направи своята професионална кауза обществена, народна и държавна кауза, неговиятъ гласъ ще бжде гласъ въ пустиня. Това той ще стори, когато чрезъ една планомѣрна, системна и целесъобразна просвѣта надъ възрастнитѣ сполучи да ги убеди, че интереситѣ на българския учител, на българското училище, на българската просвѣта и култура сж въ сжщность интереси на работния, на трудящия се производителенъ български народъ отъ села и градове. Въ такъвъ случай широкитѣ народни маси нѣма да бждатъ несъзнателни врагове на учителя и просвѣтата и косвено да поощряватъ мракобесието, невежеството и реакцията. Откакто българското учителство е единно, едни идеали го въодушевяватъ, отъ една болка страда, то налучка своя професионаленъ пътъ, подсказанъ му отъ нашата действителность, отъ законитѣ на нашето обществено политическо развитие. Отъ забавачницата до университета то се обедини въ една мощна организация, ръководена и вдъхновявана отъ изпитания девизъ — „Единъ за всички и всички за единъ“. Годишнитѣ задължителни вноски отъ скромния залькъ на всѣки единъ отъ тая тридесетхилядна армия дава

достатъчно сръдства, за да проведе съюзътъ спасителния лозунгъ — „Помогни си самъ, за да ти помогне и Господъ“. Моралнитѣ и материални облаги, на които се радва българското учителство отъ обединението му насамъ, нѣма защо да се изброяватъ, защото то ги знае, то ги чувствува, то ги вижда и изпитва върху себе си. Но съюзътъ указва и косвена полза на учителството, като освѣтява върховната централна властъ по много въпроси, които засѣгатъ неговитѣ професионални интереси и нашата духовна култура.

Какво е учителътъ за народа? Той като легендарниятъ Прометей огненосецъ краде духовната свѣтлина, залива съ нея човѣшкитѣ души и освѣтява непрогледната тъма на битието. Той свещенодействува въ светая светихъ — въ душитѣ и сърдцата на своитѣ деца. Само той разбира тѣхния езикъ и тѣхната воля. Той непрестанно ги възвисява, издига и усъвършенствува и ги приближава до първоизточника на предвѣчната красота, истина и доброто, Той имъ отваря вътрешния погледъ за тайнитѣ на свѣта и живота. Той дига завесата на тѣхния погледъ и имъ открива примамливи хоризонти. Той имъ облагородява сърдцата и ги пои съ най-голѣмитѣ човѣшки и християнски добродетели. Той имъ калява волята и характера, култивира между хората братска любовъ, взаимно пожертвование и човѣчностъ. Той ги учи да бранятъ своитѣ права и свободи, но и да изпълняватъ своитѣ човѣшки и граждански задължения. Той е истински апостолъ и Христовъ последователъ, пропитъ отъ вѣчнитѣ истини на неговото учение и отъ неутолимото желание да бжде осъществено на земята. Той, въ служба на своя идеалъ, се е отдалъ съ цѣлата си душа, съ цѣлото си битие. Това той върши съ съзнание, и повече по силата на единъ вътрешенъ нагонъ, по една повеля на живота. Въ захласа на тая своя дейность, той е забравилъ себе си, семейството си, първитѣ и най-прѣки задължения като човѣкъ и затова е и ранна жертва на нищета, мизерия, болести и смъртъ. Но той не може да се отклони отъ тоя пѣтъ. Вѣчно ще налива елей въ кандилото на народната душа, за да не угасне пламъкътъ на народнитѣ идеали, надежди и упования. Това е смисълътъ на неговата историческа и културна роль.

Но природата пази равновесие и хармония. Всѣко зло трѣбва да се накаже, всѣко добро трѣбва да се възнагради. И който въ своята самозабрава и умопомрачение рече да престъпи този законъ на предустановената хармония, ще заплати стократно, докато се възстанови тя.

Нравствената и обществена хармония на социална правда и справедливостъ отдавна е нарушена досежно учителското съсловие. Елементарната социална етика налага справедливо да се цени и награждава трудътъ на всѣки работникъ отъ всѣко съсловие. Отъ учителя се иска най-голѣмъ цензъ-инте-

лектуаленъ и мораленъ — а трудътъ му най-слабо възнаграденъ. Нему за подигравка и ирония се подхвърлятъ само трохи отъ държавната трапеза. Левътъ е обезцененъ повече отъ 25 пѣти, а учителската заплата увеличена само 15 пѣти. Основната заплата на първоначалния учителъ е по-долу даже и отъ заплата на стражара. Учителътъ днесъ два пѣти по-слабо се храни, два пѣти по-слабо се облича, два пѣти по-слабо задоволява своитѣ културни нужди. Той и семейството му бавно, но сигурно линѣятъ и се губятъ. Въ Германия, която не е най-стабилна въ стопанско и икономично отношение страна, единъ гимназиаленъ учителъ получава надъ тридесетъ хиляди лева наши пари месечна заплата. Ето, единъ, наистина, културенъ народъ, който умѣе да цени ползата отъ образованието и труда на учителя.

Най-разпространенитѣ доводи на държавници, политици и общественици за слабото възнаграждение на учителя сж че неговиятъ трудъ не е интензивенъ, продуктивенъ и изморителенъ. Че той работи по-малко, че се ползува съ три ваканции презъ годината, че работи едвамъ отъ двадесетъ до тридесетъ часа седмично и най-после, че тѣхниятъ брой е голѣмъ. Незапознатитѣ съ естеството на учителевата работа нѣматъ понятие, колко именно е интензивенъ, продуктивенъ и изморителенъ учителскиятъ трудъ. Едва ли има друга професия тъй изтощителна, както учителската. Неговата работа по своята сжщностъ е продуктивна и творческа. Тя не може и не бива да бжде механична и подражателна. Въ всѣки мигъ учителътъ пресъздава себе си, а вънъ отъ това работи при най-неблагоприятни за здравето му условия и затова учителството е масова жертва на две болести — туберкулозата и неврастенията. То не работи на бюро, постлано съ сукно или кадифе и не ходи по килими, а въ повечето случаи трови гърдитѣ си въ стаи безъ дюшеме. И за позоръ се намиратъ идеолози, които теоритизиратъ, че дори това възнаграждение е голѣмо, че всички учители въ миналото сж раздавали учението си даромъ. Дори нѣкои отиватъ до тамъ, като твърдятъ, че колкото по-голѣма била мизерията на учителя, толкова по-вдѣхновенъ творецъ щѣлъ да бжде той въ училището при ежедневната си учебно-възпитателна работа.

Но у насъ всичко е обърнато съ главата надолу. Държавата хвърля грамадни срѣдства за подобрение расата на говедата, конетѣ, свинетѣ и кокошкитѣ. Ние имаме дори специаленъ законъ за закрила на животнитѣ, но че ежедневно се измжчватъ хиляди човѣшки сжщества отъ болести и умиратъ отъ гладъ, за това никой не хае и никакво наказание не се налага. Държавата хвърля ежегодно милиони лева за пѣтища, за мостове, за желѣзници, за пристанища, за подобрение на земедѣлие и скотовѣдство, за повдигане

народното стопанство, отъ които голѣма частъ не отива по предназначение. А като стане въпросъ за увеличение на учителската заплата само съ нѣколко десетки лева месечно, отъ всички страни се надава вой, че учителитѣ сж много, че държавниятъ бюджетъ ще се обремени съ голѣмо разходно перо на нѣколко десетки или стотици милиони лева. Като чели тия разходи нѣма стократно да се възнаградятъ! У насъ повече се скъпятъ милионитѣ, студениятъ металъ, отколкото живитѣ души на младитѣ, утрешнитѣ строители на държавата. Тежко ни! И учителството все се залъгва отъ високитѣ и отговорни мѣста съ обещания, но кога дойде решителниятъ часъ, омиватъ ржцетѣ си като Пилата и се извиняватъ съ липса на срѣдства. Никой не оспорва нуждата отъ подобрение на търговия, индустрия и промишленостъ за издигане на държавата, ала редомъ, и повече отъ това, трѣбва да се изразходватъ срѣдства и за народната култура. Защото отъ историята, тая най-мъдра учителка на човѣчеството, се знае, че всички народи, които сж трупали материални блага, а сж изоставяли духовнитѣ, сж ставали плячка на други. И напротивъ, малки на брой и по територия народи сж устоявали на външни напасти, бедствия и разорения, защото сж били силни духомъ, съ твърда воля за животъ и съхранение. Безъ народна просвѣта, народната душа ще осиротѣе. Държавнитѣ водачи трѣбва да се проникнатъ отъ тая вѣчна истина и да завъртятъ колелото на историята въ обратната посока. Учителтъ да бжде достойно възнаграденъ, както съответствува на неговото име, призвание и културна мисия. Да му се създадатъ всички материални, трудови и служебни условия за продуктивна и творческа работа. На първо време страната трѣбва да се усѣе съ хигиенични училищни помѣщения, а на беднитѣ ученици се гарантира прехраната и облѣклото. Защото тукъ е преди всичко въпросъ за живия капиталъ на народа, който трѣбва да бжде здравъ, жилавъ, каленъ и бодъръ духомъ, за да бжде готовъ на всѣко време да пази своята земя. *Въпросътъ е за съществуването на народъ и държава.* Бюджеттъ на Народната просвѣта трѣбва да бжде най-голѣмъ отъ всички бюджети на другитѣ министерства, дори и отъ тоя на народната отбрана. Защото въ последна смѣтка не оржжието, а силниятъ духъ ще защити държавата отъ грозящата я опасностъ. Това Министерство трѣбва да обгърне всички общо-образователни, професионални и специални училища отъ другитѣ ведомства, за да се проведе единство и система въ образователната работа. То трѣбва да работи по строго опредѣленъ планъ, въ изготвянето на който да се ангажиратъ най-компетентнитѣ сили и въ приложбата му да има приемственостъ при смѣна на титуляритѣ. Тогава то ще бжде истинско Министерство на народната култура и ще

дава обликъ на цѣлия стопански, държавенъ и културенъ животъ. Неговитѣ ръководители трѣбва да бждатъ призвани, защото тѣ сж челнитѣ водачи въ историческия пжтъ на народа и тѣ ще понесатъ най-тежката отговорностъ предъ страшния съдъ на историята.

Д-ръ П. Цоневъ,
проф. по методика.

Кризата въ днешната педагогика и нови пжтища

Днешната педагогическа теория и практика е плодъ на дългогодишни усилия. Въпросътъ за възпитанието и обучението на младото поколѣние съ право е занимавалъ умоветѣ на културния свѣтъ въ отдавашни времена. И наистина, миналото на възпитателното дѣло брой много видни авторитети, които сж посветявали цѣлия си животъ на мисълта за възпитанието на детето, съобразно владеещитѣ на времето общочовѣшки идеали.

Въ всички времена човѣшкиятъ умъ се е стремилъ да формулира целитѣ, които трѣбва да преследва възпитанието на детето и да открива пжтища и методи на постигване, за да се постигнатъ тия цели. Въ сравнение съ времето, презъ което сжществува педагогическата наука, едва ли има литература, която да брой толкова много материалъ, колкото е натрупала педагогическата.

Историята на педагогическата теория дълго време е подхранвала и ще подхранва съвременнитѣ педагогически писатели. Който е следилъ историята на педагогическата мисль, той ще е забелязалъ, какъ отъ време на време се подема въ наново оборени въ миналото идеи, защитаватъ се по модеренъ начинъ като нови и, може би, пакъ биватъ оборвани.

Пъкъ и много отъ ония педагогически принципи, които сж се указали прави, сж още далечъ неприложени въ възпитателната практика. Близо две столѣтия сж се изминали, откакъ сж установени принципитѣ: да се обучава нагледно, природосъобразно, да се постигва отъ простото и близкото къмъ сложното и далечното, обаче, тия принципи още не сж легнали напълно въ основата на методиката и не сж предизвикали целесъобразни методи на обучение, което да постига целта при възможно най-малко губене сили и енергия, най-лесно и за най-късо време.

Изобщо картината, която ни представя днесъ училищното дѣло, е крайно нерадостна. И днесъ, следъ толкова годишно просъществуване на училището, то още не е достигнало до такова съвършенство, което да отговаря на

съвременното разбиране дѣлото на възпитанието и обучението. Съ пълно право можемъ да кажемъ, че педагогическата практика претърпява днесъ криза. Тя разтръсва не само практиката, но и теорията на педагогическата наука, и отъ тамъ именно тя води началото си.

Въ що се състои тая криза? Где се крие причината на хаоса, който днесъ бушува въ училищното дѣло? Нима нѣма установена една положителна училищна система, възпитателни и учебна теория, здраво обмислени педагогически принципи и методи, подготвени условия и персоналъ, за да се очакватъ съ радостъ и спокойствие резултати отъ оная колосална работа, която възражда човѣчеството — просвѣтата? Нима днесъ, при този прогресъ на педагогическата наука училището още не е организирано така, че знанието да се възприема по най-лекъ и усъвършенствуванъ начинъ?

Да. Днешната педагогическа практика е препълнена съ несъобразности, па даже и съ груби противоречия. Ужъ тя претендира да бжде научна, да почива на строго установени принципи, а отъ друга страна виждаме хаосъ, който владѣе въ всички нейни области.

За да не бждемъ голословни, нека да приведемъ факти. За да бжде възпитателното дѣло съвършено, то трѣбва да отговаря преди всичко на хигиената, народната економия, социологията и да съблюдава всички изисквания на човѣшката природа къмъ развитие и съвършенство, съобразно човѣшкитѣ идеали на времето. За постигането на тѣзи идеали при възпитанието трѣбва да се спазватъ известни най-благоприятни за развоя условия, пъкъ и възпитанието трѣбва да се ръководи отъ хора, напълно подготвени за тази работа. Съ други думи казано: възпитателитѣ и учителитѣ на младото поколение трѣбва добре да познаватъ условията на тѣлесния и душевенъ развой на детето и, съобразно изискванията на детската природа, да го ръководятъ по точно опредѣлени методи.

Спазени ли сж всичкитѣ тия изисквания на науката? Ако разгледаме, напр., условията изъ областта на социологията, ние ще видимъ, че днешната педагогика е още далечъ да удовлетвори всички искания на тази наука, и даже още не ги познава. Педагогиката още нѣма положителни факти за влиянието на срѣдата, професията, родителското благосъстояние и пр. върху умствения развой и работоспособность на възпитаника. Тя още не ни е доказала, дали селскитѣ или градскитѣ деца сж по възприемчиви за обучението; дали детето работи умствено по-успѣшно, когато е изолирано, или когато е заедно съ другаритѣ си при масово обучение; дали обучението е по-успѣшно, когато се води съвмѣстно съ двата пола или раздѣлно. А тѣзи въпроси не сж второстепенни?

1018/955
По-нататък, единъ въпросъ отъ капитална важность е и този за класната система на обучението. Дали тя, продиктувана най-главно отъ интереситъ на учебния предметъ, е по-целесобразна и по-подходяща за целитъ на възпитанието и природата на детето, или трѣбва да се дири друга учебно-възпитателна система (комплексна, цѣлостно обучение, далтонски планъ, винетка планъ и пр.), която да бжде наложена отъ природата на децата и тѣхнитъ интереси. И ако, напр., се докаже, че при сегашната класна и предметна система детето не е създадено за учебната материя, а обратното, то какво трѣбва да се прави?

Неустановени гледища има по-нататък и въ условията на тѣлесната и душевна хигиена. Тѣлесната и душевна умора на учещитъ днесъ почти не се съблюдава — отъ училищата излизатъ нервно болни възпитаници, неспособни за каквото и да е усилие.

Да разгледаме и дисциплината при обучението и възпитанието: на кои принципи тя почива? Трѣбва ли и какъ могат да се употребяватъ наказанията и наградитъ, съветътъ и надзорътъ, заповѣдитъ и примѣритъ? За всѣкиго е известно, че това сж въпроси, по които въ училищната практика има най-противоречиви мнения. Едни считатъ благото, мекото отнасяне съ възпитаницитъ за благодать, а други — за развратъ. Едни сж противъ всѣкакви наказания, като вредни, а други ги считатъ като неизбѣжни. И за голѣмо съжаление, и единитъ, и другитъ това го вършатъ все отъ името на педагогията. За да се запази добриятъ нравъ, едни предлагатъ да се изолира възпитаникътъ отъ срѣдата на обществото, като отрицателно действаща, други пъкъ, напротивъ, считатъ обществото за крайно полезенъ факторъ при възпитанието и т. н.

Педагогиката има твърде неустановено положение и въ областта на обучението. Ако разгнемъ ръководствата по който и да е учебенъ предметъ, ние ще бждемъ поразени отъ най-противоречиви мнения по единъ и сщъ въпросъ. Да вземемъ, напр., четмописа: буквитъ трѣбва да се откриватъ отъ звукоподражание; не, това е глупостъ — отъ цѣлостната дума; звукътъ трѣбва да се изучава въ откъснатъ и изолиранъ видъ; не, така ученицитъ ще привикнатъ да пелтечатъ — изучването на гласоветъ да става въ тѣхната естествена срѣда—думата; зрительниятъ образъ на цѣлостната дума на първо време да се схваща безъ всѣкаква анализа; безъ непосредственъ анализъ нѣма схващане на зрительния образъ и пр.

Ние не мислимъ да изреждаме всички противоречия. Тѣ сж много и сщществуватъ по всички въпроси. Методи на обучение има толкова, колкото и ръководства сщществуватъ.

Кои сж причинитъ на тази немощъ въ педагогиката?

Споредъ насъ, този хаосъ се крие въ ненаучнитъ и

основи. Мнозина автори, които сж писали томове по педагогически въпроси, въ повечето случаи не сж притежавали нуждната педагогическа практика. Почти всичкитъ сж се основавали на своя житейски опитъ, на дългогодишната си практика и на здравия си разсудъкъ при разрешаването на повдигнатитъ отъ тѣхъ въпроси. Тѣ считатъ за право своето убеждение, добито отъ личенъ опитъ. Тѣ се позоваватъ главно на своитъ самонаблюдения. Нѣкои си служатъ и съ наблюдението, но то е така безсистемно и случайно и за това не е убедително. Педагогика, която си служи съ методитъ на самонаблюдението, не почива на научни основи.

Защо самонаблюдението не може да установи трайни и съ общо значение принципи? Преди всичко, природата на детето, което е предметъ на обучението и възпитанието, коренно се различава отъ тѣлесната и душевна природа на възрастния. Душевнитъ закони, които възрастниятъ авторъ намира у себе си, не могатъ да иматъ сжщото значение и за детето.

Мнозина автори и учители, които си служатъ съ самонаблюдението, мислятъ, че тѣ нѣматъ нужда отъ никаква педагогическа наука. Тѣ се стремятъ чрезъ диалектиката да втѣлпятъ на читателитъ си правдоподобността на своето мнение и, ако успѣятъ да вдѣхнатъ вѣра у него, мислятъ, че тѣхното гледище е педагогично.

А какво е положението на учителството, което е оставено да избира между най-разнообразнитъ мнения на педагогическитъ автори. То трѣбва да приема всичко на довѣрие, защото автодидактичнитъ учения не му обясняватъ принципитъ, на които тия мнения почиватъ. Тѣ иматъ характеръ на заповѣди. А такива заповѣди поставятъ учителя въ робско положение, защото тѣ правятъ отъ него педагогически автоматъ, който трѣбва да изпълнява изискванията на педагогиката, а последнитъ сж най-противоречиви.

Колко учители изтрѣпватъ при слуха, че новиятъ инспекторъ е дошелъ? Тѣ ще преподаватъ предъ него, пъкъ не познаватъ на коя школа е привърженикъ. Следъ като го разбератъ, лесно е вече — ще трѣбва да му се угоди, защото „той така иска“; лошо е, ако не се получи добъръ успѣхъ.

И започва се онова обезличаване на учителя, което е така пагубно за учебното дѣло, защото не се създаватъ човѣци по чужди калъпи. Учителътъ трѣбва да съзнава, какво върши. Той трѣбва да е убеденъ въ правотата на своето дѣло. Нѣщо повече: той трѣбва да е предаденъ съ цѣлата си душа и съ цѣлата си плътъ на работата си.

Ето какъ проф. д-ръ Лай характеризира днешната педагогика: „Тя страда отъ нѣколко болести: грубъ емпиризмъ, слѣпъ догматизмъ и спекулативна диалектика“.

Голѣма частъ отъ причинитѣ за неуспѣха на просвѣтното дѣло се дължатъ и на ръководния и учителския персоналъ. Противоречивитѣ една на друга реформи, особено въ гимназиалното образование, които напоследъкъ се направиха, доказаха, че и ръководниятъ персоналъ не е подготвенъ за работата си. Отъ друга страна, малкъ е вече процентътъ на ония учители, които съ достойнство носятъ званието си и отговарятъ на предназначението си. Голѣма частъ отъ тѣхъ сж занаятчии и надничари въ работата си. Тѣ поглеждатъ на учителството като на странична професия. Тия учители нищо не четатъ, освенъ готовитѣ лекции въ страницитѣ на нашитѣ педагогически списания.

Рѣдко сж учителитѣ, които се отдаватъ на професията си съ себеотрицанието на Толстоя, Сабастiana Фора, Франческо Ферера и пр. Може би, да има причини за това, които не зависятъ отъ учителя. Може би, личността на учителя да не е единствениятъ факторъ въ дѣлото на възпитанието. Все пакъ, обаче, не може да се отрече, че достойната учителска личностъ е първиятъ залогъ за успѣха на образованието, защото училището — това е учителътъ преди всичко, а после учебната материя, програма, методи, пжтища.

Освенъ учителътъ и методитѣ за възпитание и обучение, отъ важно значение за успѣха на учебното дѣло е и училищната организация. Дали е най-съвършена, е въпросъ, който днесъ най-много се критикува. Мнозина педагози заявяватъ, че днешното училище не отговаря на предназначението си, понеже твърде много се е отдалечило отъ живота и не подготвя дѣлови хора.

И ето защо нѣкои заявяватъ: „Долу старата педагогика, виновницата за днешния хаосъ въ училището!“

Кои пжтища да уловимъ?

Отъ преди 20—30 години въ Европа се зароди ново течение въ педагогиката, което обещава да я възроди и постави на здрави основи. Това сж реформенитѣ опити, които иматъ за целъ да обосноватъ научно педагогиката и които сж придобили названието *експериментална педагогика*, понеже си служатъ съ експерименти при изследването на педагогическитѣ въпроси.

Старата педагогика си служи, както видѣхме, съ самонаблюдението и случайно съ външното наблюдение. По-горе ние посочихме грѣшкитѣ на самонаблюдението. Пъкъ и съ само едно просто наблюдение не е достатъчно да могатъ да се изследватъ обстойно и всестранно сложнитѣ въпроси на педагогическата практика. Днешното наблюдение е случайно възприемане. Така ние не можемъ да изучимъ подробно всички въпроси. Наблюдението трѣбва да бжде научно, а то е такова, когато става преднамѣрено, съзнателно и по планъ.

Само такова наблюдение се нарича *експериментъ* или *опитъ*.

Експерименталната педагогика не е нова наука. Тя води началото си отъ времето на Коменски, Пестолоци, па и отъ по-рано. Тогава тя не е могла да се развие по простата причина, че не сж били още развити спомагателнитъ науки на педагогиката. Освенъ това, тя не е отдѣлена въобще отъ педагогиката. Наречена е експериментална, защото си служи въ своитъ изследвания, освенъ съ другитъ методи, но още и съ експерименти. По право тя би трѣбвало да се нарече *научна педагогика*, защото си служи съ научни методи за изследване въпроситъ на училищната практика.

Педагогическиятъ експериментъ не бива да се различава много отъ обучението. Той трѣбва да е обучение и презъ него време точно да се следи, кой начинъ и коя метода сж по-добри. Въ никой случай не бива да се измжчватъ ученицитъ съ опититъ за постигане на нѣкои научни цели. Па даже и така да е, то ще облекчи положението на стотици и хиляди отдѣления и училища. Това е нищо предъ всѣкидневното и безнадежно изтезаване на ученицитъ въ хилядитъ училища подъ ударитъ на старитъ методи.

Педагогическиятъ експериментъ повдига учителското съзнание, дава му възможность да вниква въ детската душа и да прави своята работа научна, а не надничарска.

Експерименталната педагогия има голѣми заслуги. Тя издигна новото училище, което развива у ученицитъ духъ на инициатива, предприемчивость и самодейность; буди у тѣхъ чувство на солидарность и взаимопомощъ; учи ги да анализиратъ и обобщаватъ и пр.

Експерименталната педагогика е, която посочи достоинства на активния принципъ и трудовия методъ и, поради това, изказваме съчувствие къмъ нея.

К. Рачевъ,
географъ — София.

Нагледность при обучението по родинознание.

Учителътъ трѣбва да има основни географски познания. Когато е извиканъ да води обучението по родинознание, той трѣбва да се приспособи къмъ околната срѣда и да не разглежда природата съ „очитъ на учебника“ (А. Гейки), а да учи децата да наблюдаватъ съ собственитъ си очи. Трѣбва нагледно да се обучава по родинознание, обаче, тукъ трѣбва да се помни, че малкитъ ученици повърхностно наблюдаватъ и не умѣятъ, не само да се вглеждатъ въ околната срѣда, но

и нѣматъ голѣмъ интересъ къмъ механичното измѣрване къмъ мъртвитѣ орографски форми. На учителя предстои голѣма задача: да си уясни, какво трѣбва да постигне на прѣвъ планъ и какво отъ изученото има пропедевтична цена за географията изобщо. По тази причина той не трѣбва да слива предметното обучение съ родинознанието, а само да се възползува и отъ дветѣ за целитѣ на географското обучение.

Безъ да преуморява ученицитѣ, учителятъ трѣбва да имъ даде основни представи най-първо за отношението на величинитѣ, за взаимното положение на предметитѣ, за пространството и времето, които представятъ основнитѣ елементи при родинознанието.

Отношението на величинитѣ е необходимо пособие за разбиране географскитѣ условия въ известень географски предметъ. Най-простъ способъ за запознаване съ реченитѣ величини се състои въ измѣрването на класната стая. Нужно е, обаче, да се помни, че целта на запознаването съ класната стая се заключава въ приучването на ученицитѣ да се ориентиратъ и да се запознаятъ съ измѣрванията и отношениата на величинитѣ. Често пжти много учители се увличатъ въ подобни измѣрвания, безъ да си даватъ смѣтка за това, съ каква целъ жертвуватъ редъ уроци за подобна работа. Тѣ се оправдаватъ обикновено съ това, че ученицитѣ много обичатъ уроци, въ които има измѣрване. Подиръ това следва понятието за дължината на мѣрката. Тази мѣрка е крачката, но крачкитѣ сж различни, ето защо трѣбва да се вземе обща мѣрка (метѣра). На видно мѣсто въ класа метѣрътъ, раздѣленъ на дециметри и сантиметри, се окача на стената. Следъ това се пристѣпва къмъ измѣрването на клас. стая и нѣкои предмети въ нея. Отъ мѣренето се дохожда до рисуването плана ѝ на черната дъска по мѣрка 1 : 10 или 1 : 20. Ако учителятъ кара ученицитѣ да рисуватъ плана ѝ въ тетрадитѣ си, то тѣ ще употребяватъ мѣрка 1 : 100. Важно е още измѣрването не само на дължина, но и на височина. Затова ученицитѣ измѣрватъ височината на прозорцитѣ, масата, чиноветѣ, вратитѣ и др. Височинитѣ не се рисуватъ, а се записватъ на чертежа, изобразяващъ предметитѣ на дължина и ширина. По този начинъ ние подготвяме ученицитѣ изкуствено да привикватъ къмъ изобразяване височината на карта или планъ. Съ целъ добре да схващатъ и разбиратъ картата, ние трѣбва да заставяме ученицитѣ да гледатъ на чертежа си отъ високо (отъ горе). Следъ това трѣбва да узнаемъ, дали ученицитѣ сж си уяснили понятието за мѣрката (масшабъ), като имъ задаваме съответствуващи въпроси, напримѣръ: колко подобни планове сж нуждни, за да покриемъ пода на класната стая. Не е мжно да се покаже това механично и да се разбере, че при мѣрка 1 : 10 сж нужни $10 \times 10 = 100$ екземпляра, при мѣрка 1 : 20 сж нуждни $20 \times 20 = 400$ екземпляра и т. н.

Въ класната стая е възможно да се даватъ даже нѣкои сведения досежно слънцесъстоянието, небеснитѣ посоки и др. Важно упражненіе въ дадения случай е нанасянето небеснитѣ посоки на черната дъска. Дѣсната страна е насочена къмъ изтокъ, благодарение на това децата привикватъ на мисълта, че е прието изтокъ да се означава отъ дѣсна страна, западъ отъ лѣва, северъ отгоре, а югъ отдолу. Тѣзи понятия най-добре е да се поясняватъ на открито. Мѣстността около училището се явява по този начинъ като втора степенъ за елементарното обучение. Характерътъ на мѣстността обуславя и самия ходъ на обучението, който трѣбва да се придържа, както къмъ мѣстнитѣ географски условия, тъй и къмъ индивидуалнитѣ особености на ученицитѣ.

При опредѣлянето на небеснитѣ посоки ние се придържаме въ сѣнката, защото точката на изгрѣва на слънцето се мѣни. Въ училищния дворъ или въ градината забиваме дървена пржчка. Въ 9 часа сутринъта учителътъ отбелязва съ ученицитѣ посоката и дължината на сѣнката, която хвърля пржчката; сжщата се повтаря въ 12 ч. и въ подиръ обѣднитѣ часове. По този начинъ се отбелязва пжтътъ, изминатъ отъ слънцето, и се изучава зависимостта на дължината на сѣнката отъ слънцесъстоянието. Сѣнката е толкова по-къса, колкото е по-високо слънцето. Две напрѣчни дѣсчици въ основата на пржчката означаватъ небеснитѣ посоки. Ако наблюдаваме слънцето и сѣнката презъ различнитѣ часове на деня, ще имаме:

Въ 4 ч. сутр.	слънцето стои на С. И,	сѣнката пада на Ю. З.
" 6 ч. "	" " " " И,	" " " " " " З.
" 9 ч. "	" " " " Ю. И,	" " " " " " С. З.
" 12 ч. пладне	" " " " Ю,	" " " " " " С.
" 3 ч. следъ обѣдъ	" " " " Ю. З,	" " " " " " С. И.
" 6 ч. "	" " " " З,	" " " " " " И.
" 8 ч. "	" " " " С. З,	" " " " " " Ю. И.

На излетитѣ ученицитѣ се запознаватъ съ дължина единъ километъръ, за който често се говори въ уроцитѣ. Тѣй сжщо тѣ се упражняватъ въ приблизително опредѣляне и сравнение височината на различнитѣ предмети, напримѣръ: къщи, училището, часовника, камбанарията и др.

Следъ запознаването съ дължината, височината и небеснитѣ посоки, ние поясняваме на ученицитѣ елементарнитѣ понятия за времето. Опредѣлянето на небеснитѣ посоки, а главно наблюдението на сѣнката показва на ученицитѣ, че слънцето видимо извършва своя пжтъ отъ изтокъ къмъ западъ съ голѣма равномерность. Ако всѣки часъ отбелязваме мѣстенето на сѣнката, то ученицитѣ сами ще разбератъ, че слънцето опредѣля не само мѣняването на деня и нощта, но и мѣняването на часоветѣ. Слънчевитѣ часовници сж

твърде умѣстни и трѣбва да ги има въ всѣки училищенъ дворъ.

По-продължителното наблюдение на сѣнката ни показва, че тя е различна въ различнитѣ годишни времена, макаръ даже да вземаме едни и сѣщи часове. Очевидно е, че на всѣки день съответствува известно слънцесѣстояние и че въ продължение на годината дохождаме въ положението, отбелязано въ известенъ день. Наблюдението на слънцето показва, че то изгрѣва на 21 мартъ и на 23 септемврий отъ изтокъ и залѣзва на западъ; отъ 21 мартъ то се отклонява на северъ, а отъ 23 септемврий — на югъ. Пролѣтъ днитѣ наголѣмняватъ, есень намаляватъ, лѣте сж най-дълги, а зиме — най-кжси. Лѣте слънцето стои най-високо, а зиме — най-ниско. Съ това ние свързваме представитѣ за лжчитѣ, които, падащи отвестно, грѣятъ по-силно, отколкото лжчитѣ, падащи полегато. Сжщо ни потвърждава и грѣнето на слънцето на пладне и вечеръ. По този начинъ между слънцесѣстоянието и температурата сжществува известна връзка. Опитътъ, обаче, ни показва, че и при температурата сжществува опредѣленъ масщабъ.

Ако си потопимъ едната ржка въ студена вода, а другата въ гореща, а следъ това си потопимъ и дветѣ ржце въ вода, която има температура, съответствуваща на тази въ стаята, то дветѣ ни ржце изпитватъ съвършено различни усѣщания. Така се явява нуждата отъ термометра, съ който се запознаватъ ученицитѣ, макаръ и твърде емпирично. За ученицитѣ е достъпно понятието за произхода на дъжда. Тѣзи понятия емпирически се поясняватъ чрезъ наблюдение или опитъ: дъждовната вода бързо изсѣхва въ топло време, или кога има вѣтъръ. Ако се повиши температурата до кипенето на водата, явяватъ се пари. На студена лъжица, която държимъ надъ парата, се отдѣлятъ капчици. Въ топла стая чаша съ студена вода се покрива съ капчици и т. н. Подиръ това се обяснява производътъ на облацитѣ, мъглата, росата и др. При анализа на подобни явления учителътъ трѣбва да извлѣче отъ ученицитѣ всички сведения, които децата иматъ и да обобщи всичко казано отъ тѣхъ, като го допълни и поясни. Безспорно е още, че освенъ тѣзи наблюдения и опити, обширенъ материалъ за по-нататъшното развитие на ученицитѣ учителътъ добива най-много въ време на ученическитѣ излети.

Предметъ за изучаване въ този случай се явяватъ не само фактичнитѣ, но и културно-географскитѣ условия на известна мѣстностъ. Учителътъ постоянно обръща вжмание на ученицитѣ върху устройството на повърхнината, на почвата, на гидрографскитѣ условия, на растителния и животински миръ, човѣшкитѣ заселища, промишленостъта и пжтнитѣ съобщения. Характеристиката на мѣстноститѣ се дава

въ връзка съ историята, а при сгоденъ случай се говори и за легендите, останали за нея. Важно е, освенъ това, и поясняване на взаимоотношението между географскитѣ елементи.

Учителътъ не трѣбва да се държи изключително въ родното мѣсто, а при запознаването съ географскитѣ елементи да си помага и съ разглеждането на отечеството. Напримѣръ, относно орографията, служи си съ географски картини и пѣсченъ релефъ.

Трудно е да се изкажатъ елементарни дефиниции досежно географскитѣ елементи, обаче, ние мислимъ, че ученицитѣ трѣбва да запомнятъ не само тази или онази формула, а да иматъ ясна представа за тѣхъ, добита по нагледенъ начинъ. Относно този пунктъ лесно можемъ се убеди още при първия излетъ на нова мѣстностъ или при четенето на нова карта. При запознаването съ картата ще забележимъ, че нѣкои учители изискватъ отъ ученицитѣ да чертаятъ всичко видено включително и плана на града. Противъ увлѣчението въ чертане на планове твърде много възстава Тромнау. Чертането трѣбва да бжде сръдство, а не целъ при обучението по родинознание.

Само при вдълбочаване и живо изучаване на родинознанието се буди вниманието и интересътъ на децата, развива се наблюдателността, която е основа на нагледността, и се даватъ конкретни знания, които се преработватъ и откриватъ широкъ просторъ за развитие творческитѣ сили у децата.

Д. Правдолюбовъ — София.

Глобаленъ (цѣлостенъ) методъ по четене въ I-во отдѣление.

Нищо въ свѣта не е въ застой. Всичко тече и се развива отъ по-несвършена къмъ по-свършена форма. Всѣко ново поколѣние слага по нѣкоя нова тухла въ общата сграда на културата и цивилизацията. „Всѣки день, всѣки часъ, — казва Гюте, — все повече и повече ние се приближаваме до идеала на мждрецитѣ“. Това което е съ живота, сжщото е и съ педагогическата мисълъ и училищната практика.

Въ прихлупената сграда на килийното училище нѣкога се носѣше мжчителното монотоние: буки-азъ, буки-азъ = баба. По цѣли часове, дни и месеци, едно неестественно буквуване, едно безрезультатно буквосъбиране. Колко детски мозъчета сж се измжчвали при този най-старъ и за времето си най-добъръ четмописенъ методъ, и колко изгубено време! . . . Дойде *аналитико-синтетичната метода*. Извличане изречения, разлагане на думи, срички и гласове; графика съ ли-

нии, черти и точки; цѣль часъ крѣсци, страхъ, смуть, трепетъ, а по нѣкой пжтъ и дървена тояга; въ резултатъ само изнурителна работа, безъ никакъвъ успѣхъ. Имаше нѣщо гнило въ аналитико-синтетичния четмописенъ методъ. Трѣбваше да се очисти. Но учителството изпадна въ друга крайностъ. Мнозина млади учители и свежи умове приеха като спасителенъ и цѣлебенъ пжтъ звукоподражателния (фономичния) методъ на д-ръ Гиневъ, който пренесе тая новостъ отъ Швейцария. За основа на четмописната си метода д-ръ Гиневъ постави генезиса на човѣшката речъ. Не генезисътъ на езика, а генезисътъ на писмото трѣбва да ни даде полезни съвети за първоначалното четене и писане. Отначало човѣкътъ почналъ да изобразява графически чрезъ рисуване самитѣ предмети. Хората започнали четенето и писането не съ элементитѣ, а съ цѣлостнитѣ думи. Съ изолираното изговаряне звуковетѣ на думитѣ при звуковитѣ методи първачетата се отдалечаватъ отъ психическото (предметното) съдържание на думитѣ. Следователно, за плавно, съзнателно и изразно четене и дума не можеше да става. Най-после чрезъ мяукане като котка и мучене като крава никога не може да се развие езиковъ усѣтъ и любовъ къмъ родната речъ, цель, която нашиятъ законодатель поставя въ училищната програма като главна за четенето, даже и въ първото отдѣление.

Като учителъ, азъ можахъ въ практиката си чрезъ дветѣ тия методи — аналитико-синтетичната и звукоподражателната — да изпитвамъ само разочарования и мъки: за себе си и за децата. И често се запитвахъ: „Какво ли се диви детето на това съскане и буквуване, когато никои около му не говори тъй? И дълго съмъ мислилъ, какъ да отговоря на нѣкой смѣлчагъ, ако би ме запиталъ: „Учителю, защо така четемъ, когато никога така не говоримъ!“

Човѣшкиятъ духъ е неудържимъ летежъ напредъ и все напредъ. Единъ се умори, другъ продължи. Старото буквуване, аналитико-синтетичниятъ методъ и звукоподражателниятъ сж спирки и престои по пжтя къмъ върховетѣ на творческата учителска практика. Все повече свѣтлина иде на земята, все повече истини се откриватъ. Звукоподражателната метода се измѣсти отъ аналитичната, която въ насъ нахлу подъ различни имена: *думозрителна, метода на цѣлостнитѣ думи, глобална метода* и пр.

Тя не признава нито линиитѣ на аналитико-синтетичната метода, нито мяученето на звукоподражанието. Тя дава на право истинската дума, цѣла, недѣлима, тъй както всѣки ще я изговаря и пише. Да, самата, цѣлата дума съ нейното съдържание и смисълъ, съ настроенията и чувствата, що тя буди, цѣлата дума съ нейния ликъ, който ще схванемъ веднажъ за винаги и съ която като върни другари ще изходимъ житейския си пжтъ. Думата като цѣлостъ, като мисълъ

и чувство — ето съ кое трѣбва да се почне началното четене, за да има интересъ и полза при четенето.

Аналитичната метода въ Русия и Америка е известна подъ името *думозрителна*, въ Германия и у насъ — *метода на цѣлостнитѣ думи*, въ Белгия, Югославия, Чехословашко и Франция — *глобална*. Думата глабаленъ е френска дума и значи цѣлостно, нѣщо взето вкупомъ. И тритѣ методи сж съ едно и сжщо съдържание. сжществена разлика нѣма помежду имъ. Въ Англия и Америка думозрителната метода е повсемѣстна, въ Франция сжщо, защото историческия имъ правописъ налага тоя методъ — тѣ иматъ много думи, които се изговарятъ едно, а се пишатъ другояче. Напоследъкъ глобалната метода си проби пжть и въ славянскитѣ страни. Въ Полша най-главенъ неинъ популяризаторъ е варшавскиятъ учител *Марианъ Фалски*, въ Чехословашко — *Йозефъ Кожичекъ* и проф. *Вацлавъ Пишхода*, въ Югославия — *Йованъ П. Йовановичъ*. Въ Съв. Русия глобалниятъ методъ сжщо така е разпространенъ. Тамъ има и нѣколко типа буквари по тоя методъ: „Руска грамота“ отъ Соловьевъ, Тихеевъ и Чулицки; „Първи крачки“ отъ Фартуновъ и Шлегеръ; „Думица (словечко)“ отъ Мироносицки; „Селски край“ отъ Гаробца; „Слънчице“ отъ Поляковъ; „Живи гласове“ отъ Ционглийски; „Трудъ и игра“ отъ Яновский; „Пионеръ“ отъ Сверчковъ; „Чети“ отъ проф. Афанасевъ; „Ручей“ отъ Богоявленски; „Наша дума“ отъ Арнаутовъ; „Смена“ отъ Свредловъ и пр. У насъ напоследъкъ се появиха нѣколко ржководства по тоя методъ: 1. „Какъ да четемъ и пишемъ съ първацитѣ“ отъ Виолино Примо и Николай Тодоровъ (1923 год.); 2. „Метода на цѣлостнитѣ думи“ отъ Д. Правдолюбовъ (1926 г.); 3. „Теория и практика по четене и писане въ I отдѣленіе“ отъ д-ръ В. А. Мановъ и Д. Правдолюбовъ (1931 г.); 4. „Глобаленъ методъ или глобално обучение“ отъ проф. С. И. Гесенъ, превелъ Ст. Димитровъ (1935 г.). Първитѣ три сж практически ржководства, а последното — дълбоко научно съчинение.

Какви съображения налагатъ новия методъ?

1. *Философско-логични*. Познавателниятъ процесъ започва отъ цѣлото и стига до частитѣ, а не обратно. За познанието на нѣщата не сж нуждни само отдѣлнитѣ усѣти, но и тѣхното отношение, което го възприемаме изцѣло и първично.

2. *Фонетични*. Да се разложи живата дума на гласове, безнаказано за последнитѣ, е невъзможно. Гласътъ отдѣленъ отъ думата, не е това, което е въ думата, т. е. въ съчетание съ други гласове. Не само съгласнитѣ, но даже и гласнитѣ измѣнятъ своята природа въ зависимостъ отъ характера на съседнитѣ звукове. Особено тъмнитѣ съгласни въ никой случай въ изолиранъ видъ не могатъ да се произнасятъ. Винаги се придружаватъ съ едно ж. Съгласнитѣ за-

туй и се наричатъ съгласни, защото се изговарятъ *съ гласни*. Отдѣлниятъ гласъ отъ гледна точка на научното езикознание е просто фикция. Ако графически думата е дѣлима, фонетически тя е недѣлима.

3. *Хигиенични*. Изолираното изговаряне на гласоветѣ води къмъ пелтечене, мънкане. Това най-ясно е забелязано въ лѣкарската анкета въ Германия въ ония области, гдето още господствуватъ звуковитѣ методи. Забелязано е, че числото на пелтецитѣ се увеличава следъ първата учебна година. Това се дължало на чистото, гласното и ясното произнасяне на всѣки гласъ поотдѣлно. И у насъ е забелязанъ сѣщия недостатъкъ. Мнозина учители сж констатирали, че синтетичниятъ методъ открива редица недостатъци при четенето. Понеже ученицитѣ се запознаватъ порано съ гласоветѣ и после се упражняватъ въ сливане, често при четенето тѣ изговарятъ буквитѣ съ прибавка и четатъ тѣй: *п.я.л.ж.ет.я* вмѣсто *плетъ*, съзвучие, което не сжществува въ нашата речъ. Синтетичниятъ методъ лишава отъ изразителность и интонация думитѣ, прави ги мъртви, превръща ги на звукови препарати, вмѣсто на жива речъ. Да изговарятъ децата звуковетѣ отдѣлно, съ нищо не е оправдано. Предъ насъ имаме здрави деца — нито глухонѣми, нито заекващи, които говорятъ правилень български езикъ, изговарятъ ясно и изразително думитѣ. Каква нужда ни налага да губимъ време и по цѣли часове да изговарятъ *п, х, т, в*, и пр.? Самостойнитѣ гласове, даже и като предлози и отдѣлни думи, ние пакъ не ги изговаряме изолирано, а съ следващитѣ думи.

4. *Педагогически*. Нѣкога — въ далечното минало — гласоветѣ може би сж били срѣдство за изказъ, но сега нито възрастниятъ човѣкъ, нито даже и четиригодишното дете си служатъ съ тѣхъ, за да изразятъ своитѣ мисли; и до колкото си служатъ съ отдѣлни гласове, тѣ вече изпълняватъ службата на дума въ цѣлото. Говорете предъ детето отдѣлни гласове — л, п, о, и, а — то не само нѣма да ви разбере, но и ще ви се изсмѣе. За детето гласътъ е абстракция, защото не го схваща като съставка на думата, а чакъ следъ редъ методични учражнения то може да го почувствува съ езика си. За малкото първаче гласътъ е една неизвестность, отдалеченость отъ неговия психически миръ. За него думата е по-позната, защото е обектъ на конкретно съдържание. Гласоветѣ за децата сж сжщото нѣщо, каквото сж непознатитѣ думи на чуждъ езикъ за възрастния: колкото той се интересува отъ такова съчинение, въ което думитѣ сж непознати, толкова и детето ще се интересува отъ изолиранитѣ гласове. Много основателни сж думитѣ на Толстой: „За учителя простото е най-леко, но за ученика сложното е най-просто.“ Кое е по-естествено по-рано да запознаемъ децата

съ отдѣлнитѣ ноти на нѣкоя пѣсень и после съ мелодията ѝ, съ атома и следъ това съ минерала, съ клетката и следъ това съ животното, или обратното? Мнозина мислятъ, че децата, като знаятъ нѣкои гласове, лесно могатъ да ги сливатъ. Това е лесно, разбира се, за възрастния, но за детето е цѣло мъчилище. Всѣки, който е билъ учителъ на първо отдѣление, отъ практика знае, че догдето той или нѣкой репетентъ не подскаже, първацитѣ въ никой случай не могатъ да сливатъ даденитѣ звукове. Учителътъ казва: „Бързо, още по-бързо, изговори заедно буквитѣ $n + a$, а ученикътъ все си изговаря $nж + a$ вмѣсто na . Това и така трѣбва да бжде, защото въ случая ние имаме две съвършено различни говорни представи, съ различно участие на говорнитѣ органи и затова изолиранитѣ $n + a$ не могатъ да се взематъ като елементи отъ сричката na , та да карае децата да я синтезиратъ и образуватъ.

5. *Психологични.* Възрастниятъ чете по цѣли думи — едновременно окото му нанизва по нѣколко букви изведнажъ. Единъ печатенъ редъ се чете на 4 — 5 пжти. Линията на движението не върви по срѣдата на реда, а по горната му частъ. Окото не възприема всичкитѣ букви, а само по-характернитѣ, особено издаденитѣ нагоре. Най-вѣрно се прочита началото на думата, първитѣ 4 букви. Значи по тѣхъ става отгатването конфигурацията на думата. Човѣкъ не чете презъ време на движението на очитѣ, а — презъ паузитѣ. Движенията на очитѣ сж толкова бързи, че презъ това време нищо не можемъ да узнаемъ. Съ сжщата бързина, съ която се движатъ очитѣ, ако въртимъ единъ кръгъ съ бѣли и черни напрѣчни линии, ние не ще можемъ да ги различимъ. Но синтетицитѣ възразяватъ: „Да, възрастниятъ така чете, но първакътъ чете букво-събирателно.“ На първо време, докато се асоцииратъ въ представа усѣтитѣ отъ мускулнитѣ усѣщения и зрителнитѣ образи, детето чете бавно, букво-събирателно. Но следъ 2—3 повторения детето почва да чете думозрително. Затова въпросътъ, какъ чете начинаещиятъ, се видоизмѣнява, а именно: Какъ може и какъ трѣбва да чете начинаещиятъ, първачето?

Когато взе да се популяризира и у насъ аналитичната метода, мнозина синтетици, главно учебникари, възразиха така: „Аналитичната метода е незамѣнима за Англия и Америка, тамъ едно се пише, а друго се чете, но за нашата страна, гдето ортографията е фонетична, всѣка дума си има свой гласежъ, нѣма нужда звукътъ да се открива въ комбинация съ други. Може би, защото нашето писмо е фонетично, ние имаме 28 звука, а 32 букви. Защо пишемъ поща, щъркелъ, кжща и пр., когато *щ* се състои отъ два гласа? Защо пишемъ църква, каца и пр., когато *ц* се състои отъ $t + s$? Защо пишемъ чело, чаша, чешма и пр., когато *ч* се състои

отъ цѣли 3 гласа: т + с + ч? Може би, защото у насъ писмото е фонетично, изговаряме: хляп, сняк, дъш, и пр. вмѣсто хлѣбъ, снѣгъ, дъждъ и пр.? Ами ъ и ь на края на думитѣ що дирятъ, ако писмото ни е фонетично? Една голѣма часть отъ думитѣ въ нашия езикъ не ги пишемъ така, както ги изговаряме. И затова писменитѣ думи трѣбва ги възприемаме, не само както ги слушаме, но и както ги виждаме. Следователно, и отъ *езикова гледна точка* ни се налага промѣната.

Различнитѣ нюанси на глобалния методъ се състоятъ въ близостъта и отдалеченостъта на сжщинската анализа.¹⁾ Аналитичнитѣ методи различаватъ два вида анализа на думитѣ: *скрита и явна*. Когато учителятъ написва зрительната дума съ едри букви на черната дъска и почва съ прѣста си или прѣжката да пѣтува по бѣлитѣ полета на буквитѣ, и децата бавно или бързо да ги произнасятъ, споредъ движението на прѣжката, безъ да изолиратъ гласоветѣ единъ отъ други — това е *скрита анализа*. Нѣма аналитически методъ, който да не прибѣгва веднага къмъ тая анализа — *скритата анализа въ всички аналитични методи е непосредствена*.

Следъ като се заздравятъ въ детското съзнание зрительнитѣ образи на нѣколко думи, се започва сжщинската анализа — думата се дѣли на срички и сричкитѣ на гласове. Сжщинската анализа може да стане следъ изучването на 15 — 20 зрительни думи или следъ 80, както искатъ Виолино Примо и Николай Тодоровъ, или следъ 200 — 300, както настоява Декроли. Споредъ това, явната анализа може да започне и следъ 2 седмици, пѣкъ и следъ 6 месеци. Чехскитѣ педагогъ Ростаръ²⁾, рускиятъ педагогъ проф. Н. З. Бочкаровъ³⁾ и др. сж противъ — скритата анализа и препорѣчватъ веднага, непосредствено да се прибѣгва до явната такава. У насъ тѣхенъ представителъ е г. Христо Николовъ.

Онѣзи, които отричатъ скритата анализа и прибѣгватъ веднага до явната, безъ незаздравени още зрительни образи, твърдятъ, че децата по тоя начинъ навиквали да отгатватъ думитѣ. Скритата анализа има сжщото значение, както явната, само че тука звукътъ се изучва въ неговата естествена срѣда, а не въ изолиранъ видъ. Когато изучваме аналитично нѣкое животно, напр. котката, нима е нужно то да се разкъсва на части, за да го опознаемъ? Не разглеждаме ли тия части на самата котка? Тѣй сжщо е и съ думитѣ. Изолираме ли гла-

¹⁾ Проф. С. И. Гесенъ. Глобаленъ методъ. Издание на Ст. Димитровъ, бул. „Евлоги Георгиевъ“, № 98. София. стр. 25.

²⁾ Проф. М. Ростаръ. Psychologické Základy psacerného čtení. Стр. 82.

³⁾ Проф. Н. Е. Бочкаровъ. Жизненное изучение грамоты. Пермъ. Стр. 32.

советъ, тѣ губятъ връзката си съ думитѣ. За такива деца не думата, мисълта е цѣло, а — звукътъ, формата. Тѣ винаги ще мѣнкатъ при четенето. Да се обявимъ противъ скритата анализа, това значи, да опълчимъ фонетиката противъ насъ, а тя е положителна наука. Днесъ и самитѣ синтетици твърдятъ: „Беззвучнитѣ съгласни: П, Б, Т, Д, Г, К и пр. въ никой случай не могатъ да се взематъ отъ прости звукоподражания, нито пъкъ трѣбва да се изговарятъ самостоятелно. Тѣ сами сж нѣми гласове и *затоа трѣбва да се изговарятъ въ думи, най-малко въ срички*, — пише синтетикътъ Хр. Певъ.¹⁾ А що остава за единъ аналитикъ? Традицията винаги е силна. Не лесно можемъ да се откъснемъ отъ старитѣ приеми. Въ тия грѣшки и ние нѣкога сме изпадали.

При глобалната метода се върви по-леко, по-бързо и по-забавно. Учителътъ ще има трудъ при радостъ, съревнование и живостъ. Прозаявка учителътъ не ще види, а истинска активностъ и творчество. Ще има кошерь безъ търтеи, четене безъ сричане, по-красиво и по-вѣрно писане. Наистина, ще има малко повече трудъ за учителя при писане картони, корици, дирене картини, излети и пр., но затоа пъкъ ще има по-голѣма лекота за ученицитѣ. Скуката, крѣсътъ и глѣчката ще излѣзатъ изъ класната стая. А това вече не е малко. По-многого ще дойде по-сетне!

Несъмнено, нѣкжде детайлитѣ на аналитичната метода при нашитѣ условия може да куцатъ — практиката на учителя и хората на педагогическата мисль ще ги поправятъ и допълнятъ. Съвършениятъ методъ е плодъ само на много глави и на много поколения. Глобалниятъ методъ трѣбва да обнови учителската практика. Той е далъ резултатъ въ нашата училищна практика. Учителитѣ, които работятъ по него, сж вече много.

Учителю! Заработи по глобалния методъ и ще видишъ, какъ детето ще се носи съ радостъ изъ неизчерпаемото разнообразие на живата родна речъ, работейки съ нѣщо близко, познато и любимо. Не се плаши, учителю! Доброто зло не носи.

¹⁾ Предварителни упражнения по четене и писане въ I отдѣл.
стр. 30.

Д-ръ Надя Попова,
училищна лѣкарка.

Въ софийскитѣ ясли — при децата безъ майки, но съ много майки.

Почти всѣкога представата за яслитѣ е представа за младостъ, любовъ и вихрено увлѣчение. Въ яслитѣ завършватъ много авантюри, тамъ е краятъ на много апетити за приключения и началото на едно голѣмо задължение. Начало на най-голѣмата поезия въ живота, поезията на великата майчина любовъ, не само на майката, но и на жената. . .

Въ сърдцето на човѣка има едно кѣтче вѣчно зелено и вѣчно младо — това кѣтче принадлежи на любовта. Който има това кѣтче, всичко има. Всѣка идея безъ любовъ е като зимното слънце — подъ неговитѣ лѣчи можешъ да умрешъ отъ студъ. Най-нѣжнитѣ растения си пробиватъ пѣтъ презъ най-коравата земя, презъ пукнатинитѣ на канаритѣ. Така е и съ любовта. Никакъвъ клинъ, никакъвъ чукъ, никакъвъ топъ не може да се сравни съ силата на обичта. Нищо не може да противостои предъ нея! Когато по стениѣ на сърдцето заудрятъ вълнитѣ на любовта и почнатъ да викатъ: „Азъ те обичамъ“, ще се изправимъ предъ лицето на майката, а тя — предъ яслитѣ. . .

Нѣкъде по срѣдата на тѣсната, безкрайно дълга и безпредѣлно сива „Пиротска“, кждето софиянци ходятъ пешъ, само когато сж решили да си купятъ нѣщо много евтино, се намиратъ яслитѣ. Иначе, трамваятъ е така любезенъ и те оставя точно предъ входа. Втора общинска кухня те гледа право въ лицето.

Тукъ яслитѣ сж отъ 1910 год., отъ деня на раждането, като законна рожба на женското благотворително дружество „Евдокия“. Основателка на първитѣ български ясли е рускинята г-жа Бахметиева, съпруга на руския пълномощенъ министъръ презъ това време. Презъ 1899 год. тя туря началото, основа на първия детски дневенъ домъ, съ своитѣ 126 деца, две лѣкарки, 12 сестри, 40 дойки и необходимата прислуга.

Още отъ далечъ те посрѣщатъ детски писъци — навърно, е наближилъ часътъ за хранене. Малкитѣ стомахчета сж най-точнитѣ хронометри. Всѣки четири часа околнитѣ при-сѣтствуватъ на подобни концерти.

Въ добре уредената детска градина по-голѣмитѣ отъ пансионеритѣ, две годишнитѣ деца, весело си играятъ по пѣска. Едни други се закачатъ и кискатъ отъ смѣхъ. А вжтре, по дветѣ страни на чисто измититѣ коридори, изящно бѣли врати скриватъ отъ погледа ви най-щастливитѣ човѣшки сжщества — деца подъ две годишна възраст.

Събличаме горнитѣ си дрехи, а заедно съ тѣхъ и ми-кробитѣ, които бихме могли да внесемъ отвънъ, и ги окачаваме съ палтата и шапкитѣ си въ коридора. Бѣлитѣ престилки, които обличаме, ни преобразяватъ на лѣкари. И така, напредъ, за да направимъ нашата сутринна визитация въ просторнитѣ деветъ детски стаи!

Започваме отъ най-голѣмитѣ. До едно отъ тѣхъ тичатъ, мушкатъ се въ краката ни и ни препжватъ. А пъкъ, какъ сж засмѣни и приветливи? Нито едно не е сърдито и нацупено.

По пода се търкалятъ нѣколко гумени топки. Малкитѣ ги догонватъ спокойно, увѣрени въ силитѣ си. Дяволито и внимателно ни гледатъ съ голѣмитѣ си очи и довърчиво следятъ всѣко наше движение. Тукъ всички деца иматъ голѣми, черни и хубави очи. Сладкитѣ, искамъ да ги цѣлувамъ, цѣлувамъ и никога да не се нацѣлувамъ...

Тукъ трѣбва да надникне всѣки, който казва, че не обича децата. Часътъ, който прекарахъ между тѣхъ, е единъ отъ най-хубавитѣ.

Влизаме въ друга стая. Децата спятъ. Тихъ и безгриженъ сънъ, като при най-идеална тишина. Нѣма майчини пѣсни, нѣма люлѣне, нѣма носене на ржце. Може би, малкитѣ съзнаватъ, че тука майкитѣ сж много заети. Вѣрно е, че при всѣко отдѣление, всѣка сестра има и по три дойки, които кърмятъ не само своето дете, но помагатъ при кърмата и отглеждането и на другитѣ деца, защото и тука майчиното млѣко се поставя надъ всичко, въпрѣки че кравитѣ за детското млѣко се отглеждатъ въ задния дворъ на яслитѣ, а недостигътъ се донася отъ двореца Враня.

Макаръ и да звучи чудно, подхвърленитѣ деца пакъ не сж мнозинството отъ питомцитѣ на яслитѣ. Повечето сж сирачета. И еднитѣ, и другитѣ щомъ навършатъ две години и половина, премѣстватъ ги въ тѣй нареченото детско огнище — общински приютъ, следъ което ги чака сиропиталището.

Нито едно отъ тия подхвърлени деца не е кръстено. Имената надъ креватчетата имъ сж дадени само временно, за удобство.

Влизаме при най-малкитѣ. Много отъ тия малки „маймунчета“ нѣкога ще бждатъ красиви момци и девойки. Сега, обаче, тѣ сж толкова дребнички и тѣй безпомощни, че очитѣ ти се наливатъ съ сълзи. И всѣко може свободно да движи малкитѣ си ржчички, голата си главичка, да се мръщи и даже да ти гугука. Нито едно, отъ най-малкитѣ до най-голѣмитѣ, нѣма шапка на главата си. Всѣко си има свое номерирано биберонче. Сутринъ изкжпването имъ става въ чиста и бѣла ваничка, която се дезинфекцира следъ всѣко дете.

Всѣки 4 часа малкитѣ софиянчета получаватъ дажбата си: млѣко, супа или каша. Всѣки единъ отъ тѣзи бждещи

граждани струва на яслитѣ около 900 лева месечно. Освенъ милиона, който общината отпуска редовно всѣка година, но и дветѣ лѣкарки, и сестритѣ сж общински чиновнички.

Мечта на лѣкаркитѣ — тукъ е женско царство — сж новитѣ ясли, за чийто строежъ е образуванъ фондъ, опредѣлено е и мѣстото, изработенъ е и планътъ, събрани сж и пари — нѣколко милиона.

Бждешитѣ софийски модерно обзаведени детски ясли ще побиратъ 250 деца и ще струватъ около 8 милиона. „Може би, новата 1938 год. ще ни завари въ нови ясли“, каза любезната г-жа Д-ръ Ковачева, управителка на яслитѣ, и любезно се сбогува съ насъ.

Д-ръ М. Матеевъ — София

Личността на учителя и кооперацията.

Кооперацията е най-висшата форма на обществено организиране. Тя е синтезъ на обществена солидарностъ и социално равенство.

Кооперацията е най-висшата еманация (изтичане свѣтлина отъ свѣтяще тѣло) на обществената и стопанска демокрация. Тя хармонизира личната свобода съ обществения дългъ, личния интересъ съ интереса на колектива. Тя твори свободния и дейния човѣкъ. Чрезъ нея се ражда колективната взаимопомощъ.

Кооперацията е непринудено убеждение. Те е плодъ на колективно съзнание и воля за колективна сигурностъ. Тя е вѣнецътъ за социалнитѣ взаимоотношения и сигуренъ източникъ на обществено благоденствие.

Кооперацията е носителка на миръ и братство между народитѣ. Тя е единствената гаранция за свѣтовния миръ и международна сигурностъ.

Гениятъ на човѣчността и добротворството не би могълъ да създаде по-висша форма на обществени взаимоотношения.

Кооперацията не е привилегия, нито крепостъ на отдѣлна личностъ. Тя не е инструментъ за личенъ егоизъмъ. Тя принадлежи на колектива. Дѣлата на отдѣлната личностъ сж нейна функция.

Тия прости истини трѣбва да си спомня всѣки учителъ, на когото кооперативното дѣло е близко и заема отговорно мѣсто въ нѣкоя кооперация.

ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Longum iter est per praecepta,
breve et efficace per exempla.

Seneca

Ат. Чешмеджиевъ,
учил. инспекторъ — Ст. Загора

Есеньта дойде

Комплексна тема за III отделение

Измина се знойно лѣто. Хладно е вече. Природата се стѣга да хвърли хубавото си зелено, украсено съ цвѣтя на-метало и да отвори вратитѣ на студове и снѣгове. Тжга обхваща човѣка за минали топли дни, за отлетѣли щъркели и ластовички, за пожълтѣли треви и почернѣли дървета... Тамъ нѣкъде се чува тжжна мелодия на овчарски каваль. Не се чуватъ вече звънки пѣсни на жетварки и копачки... Моренъ орачъ, навелъ глава, бута дръгливи волове... оре и мисли за черенъ трудъ, за бждна пролѣтъ и за златна жетва...

Балканътъ се е начумерилъ... тежки мъгли сж обвили гордото му чело и често дъждъ оросява увѣхналитѣ, умираещи листа на дърветата...

Унесенъ въ мисли за тжгата на природата, бързамъ къмъ училището. Дворътъ му е вече оглушенъ отъ викъ, глъчъ, шумъ и пѣсни. Малкиѣ палавци, събрани на групи, бурно сподѣлятъ събрани презъ лѣтото впечатления... Почернѣли и обгорѣли отъ лѣтното слънце, жизнерадостни и пълни съ жива енергия, тѣ съ скрито недоволство поглеждатъ къмъ неприветливото училищно здание...

— Деца, желаете ли днесъ да продължимъ наблюденията си? Желаете ли да отидемъ сега къмъ „Димова кория“?

Гръмки гласове прекъснаха въпроса ми и единодушно дадоха одобрението си. Наредени въ стройна редица, съ пѣсни, които проглушиха селото, потеглихме за „Димова кория“. Тамъ е любимото мѣсто на всички ни за наблюдения. Тази хубава кория отъ високи джбови дървета и много дрънови храсте, бѣше на разстояние около два километра отъ селото. Презъ нея тече малка, но пълноводна рѣкичка „Кошава“, която носи свежестъ и хладъ на селото и напоява хубави зеленчукови градини, разположени около двата ѣ брѣга.

Стигнахме. Децата се разположиха на изсѣхналата, из-

горѣла вече трева и пристѣпихме къмъ опредѣлената ни работа.

— Познавате ли това мѣсто, деца?

— Познаваме го, добре го познаваме . . . много пѣти сме идвали тукъ.

— Кога идвахме последенъ пѣтъ?

— Когато отпразднувахме празника на цвѣтята презъ месецъ май.

— Намирате ли нѣкаква промѣна?

— Да, учителю, тогава бѣше пролѣтъ. Всичко бѣше весело. Имаше хубава зелена трева. Дърветата бѣха покрити съ прѣсни хубави зелени листа . . . Имаше много цвѣта, а птичкитѣ хубаво пѣха . . .

— Да, деца сега има голѣма промѣна . . .

— Презъ лѣтото всички сте идвали тукъ съ добитѣка. Кажете ми, какъ изглеждаха тогава . . . рѣката, тревата, гората . . .

— Ами какъ изглеждаха тогава лозята, овощнитѣ и зеленчуковитѣ градини? . . .

— Да, така е, деца, имаше голѣма жега, но пакъ бѣше хубаво . . . весело и приятно . . . Ставаше ли ви топло, отивахте подъ дебелиитѣ сѣнки, кѣпѣхте се и въ рѣката . . .

Този предварителенъ разговоръ съ децата е необходимъ, за да се възбудятъ преживѣвания, които сѣ отъ значение за новитѣ наблюдения и изводи за есеньта.

— Защо не стоите седнали, деца? . . . Иванчо и Еленка сѣ станали . . .

— Влажна е земята, учителю, студено е.

— Защо ли е студено?

— Има повече влага. Често вали дѣждъ, а слънцето не може да изсуши и стопли земята.

— Ами слънцето нали пакъ грѣе?

— Грѣе, но сега и денѣтъ е по-малкъ, и малко време. затопля земята. То е вече по-низко на небето . . .

— Така, деца, ето сега е вече 10 часа, а е доста хладно, даже студено. Слънцето пакъ грѣе, както презъ лѣтото, но не може добре да стопля, както тогава.

— Запишете си и това въ бележницитѣ!

— Я духнете съ уста! . . . Защо ли се вижда въздухътъ? . . . Ами я погледнете къмъ тревата! . . . Какво се вижда по нея?

— Така, деца, хладно е вече, и по тревата има роса . .

— Разгледайте дърветата! . . . Има ли промѣна?

— Тѣ сѣ повѣхнали, листата имъ пожълѣли и капятъ.

— Ами защо ли е така тихо въ горичката?

— Нѣма вече птици, а тѣ ни развеселяваха съ пѣснитѣ си. Много отъ тѣхъ ги нѣма вече. Отишли сѣ въ топлитѣ мѣста.

— Презъ пролѣтъта ходихме изъ ливадитѣ — на какво се радвахме?

— На щъркелитѣ и ластовицитѣ, на чучулигитѣ и славейчетата... Сега ги нѣма вече. Всички бѣгатъ отъ есенъта!

— Вчера, какво ни каза татко, когато берѣше пиперкитѣ и доматиитѣ?

— Каза ни, че бързалъ да ги обере, защото изглеждало да има слана.

— А защо го е било страхъ отъ сланата?

— Защото тя ще повреди зеленчуцитѣ, ще ги попари... Тѣ ще окапятъ. Ще окапятъ и листата на дърветата. Сланата прави много пакости на градинаритѣ и овощаритѣ.

— Така, деца, сланата е голѣма пакостница. Есенъта си идва заедно съ сланата.

— Ами я погледнете къмъ балкана!

— Да, мъгли има. Такива имахме и по полето преди два дни...

— Всѣки день виждаме и много облаци...

— Минахме и презъ полето и го разгледахме... Имали нѣкаква промѣна и по него?

— Полето е вече голо. Нивитѣ сж почернѣли... Царевичитѣ обрани... Ливадитѣ пожълтѣли.

— Ами, какво забелязахте въ овощната градина на кмета?

— Плодоветѣ вече бѣха обрани... Бѣха останали само малко ябълки и дюли. Листата на дърветата сж пожълтѣли и капятъ.

— Сега, деца, ще се качимъ при колибата на пазача и оттамъ ще разгледаме лозята.

Цѣлиятъ хълмъ на селото ни е покритъ съ лозя, които се славятъ съ хубави десертни грозда. Качихме се при колибата, отъ кждето се виждаха лозята.

— Кажи ми, Невѣнке, виждашъ ли нѣкаква промѣна, станала съ нашитѣ лозя?

— Лозята ни сж вече обрани. Останали сж само 2, 3 необрани. Листата на всичкитѣ сж пожълтѣли и вече капятъ. На много корени пржкитѣ сж оголѣли. Не сж вече тъй красиви, както презъ пролѣтъта.

— Разгледайте, деца, още веднажъ отъ тукъ цѣлото поле и цѣлата ни околностъ, лозята, нивята, градинитѣ, гората и ще си напишете у дома си общото впечатление отъ всичко, което сте видѣли.

* * *

Следния часъ по естествознание децата сж дошли съ много впечатления отъ наблюденията, направени въ корията, при колибата, въ градината, лозята и ливадитѣ. Тѣзи събрани материали ще се репродуциратъ, обработятъ и систематизиратъ.

Рекапитоляция.

1. Времето е вече по-хладно. Слънцето грѣе по-слабо. Днитѣ сж по-къси. Земята е вече студена и влажна, а по тревата има роса и е пожълтѣла, обгорѣла.

2. По планината се влачатъ мъгли и вали често дъждъ. Има вече роса и се очаква слана.

3. Корията е глуха и тжжна. Дърветата сж увѣхнали. Листата имъ жълтѣятъ и капятъ. Не се виждатъ и чуватъ хубавитѣ птички.

4. Полето е пусто, посивѣло и погрознѣло.

5. Градинитѣ сж тжжни и глухи. Плодоветѣ и зеленчуцитѣ се вече обиратъ.

6. Орачи бързатъ да изоратъ и засѣятъ нивитѣ си. Всѣки бърза да прибере и приготви зимнина.

7. Тжжна, хладна и сърдита е есенята.

Съ този планъ се приврѣшва урокътъ по естествознание за есенята. Всѣка точка се сваща и написва на дѣската. Прави се общо схващане чрезъ разказване отъ нѣколко деца.

Дава се домашна работа на децата — да си напишатъ по едно свободно съчинение за есенята и да си нарисуватъ есенно пейзажче.

Четене.

Обработка на стихотворението „Сѣячъ“ — читанка за III отдѣление отъ Елинъ-Пелинъ, Ранъ Босилекъ и др.

Предварително е направенъ излетъ и е наблюдавана работата на орача при оране и сѣяне.

— Бѣхме, деца, на госте у орача.

— Той доврѣшваше сѣитбата на изораната нива.

— Какво ни каза орачътъ, деца?

— Каза ни, че трудно се обработвала земята. Била още изсъхнала отъ лѣтната суша, при всичко че валилъ доста дъждъ. Единъ отъ воловетѣ му билъ боленъ и едвамъ се движелъ . . .

— Да, тежъкъ е трудътъ на орача, деца! Наведенъ надъ оралото, кърти бразда следъ бразда, докато изоре нивата си . . . Па следъ това го чака и сѣитба.

— Хвърля златно зрънце въ земята и сладка надежда го крепи . . . Чака да дойде хубавата пролѣтъ и да види буйни ниви и после . . . жътвата!

Казахъ ви, деца, да намѣрите въ читанкитѣ си и прочетете стихотворението за сѣяча. Прочетохте ли го?

— Слушайте, деца, ще ви издекламирамъ това стихотворение:

Рано срѣдъ полето
младъ сѣячъ застана,
помоли се кротко
и да сѣй захвана.

Съ пълни шепи хвърля
той зърната златни,
жадно ги поематъ
ниви благодатни.

— Хубаво е, нали? . . . Ще ви го кажа още единъ пътъ . . . Отворете читанкитѣ си! Да го прочете Сийка!

— Иванчо да ми прочете само първия куплетъ . . . Кажете, какво разбирате отъ думитѣ „Помоли се кротко“.

— Да, така, деца, помолилъ се смирено и тихо на Бога. Кой иска да ни опише картинката, която ни дава авторътъ въ този куплетъ . . .

— Азъ си представямъ орача, че е колѣнничилъ смирено край нивата, съ скръстени ръце и съ отправенъ къмъ небето погледъ . . . да се моли на Бога. До него сж помощниците му — воловетѣ, впрѣгнати въ плуга чакатъ да започнатъ сѣитбата . . .

— Да разгледаме втория куплетъ, деца . . . Борисе, прочети го!

По сжщия начинъ се прави езиковъ анализъ и на този текстъ. Вниква се въ съдържанието и се изтъква картинката.

Видѣхте, деца, какво хубаво стихотворение поетътъ е написалъ за сѣяча. Той е схваналъ добре неопценимия му трудъ и го подканя да сѣе . . . да работи . . . Защо?

За да бжде възнаграденъ презъ лѣтото съ обилна жътва отъ хвърленето семе въ хладната, но съ плодна сила земя, която ще го развие и то ще покара хубавъ класъ съ златно жито.

Кой бѣше авторътъ? . . . Да, Емануилъ Попъ Димитровъ. Ние сме чели и други негови стихотворения, нали . . . Ето, азъ ще ви прочета още две негови стихотворения — „Ръжъ“ и „Снѣгъ“ . . . Хубави ли сж, деца?

Заустяване

Тихо прочитане първия куплетъ и постепенно заучване. Децата, които сж го заучили, даватъ знакъ и го декламиратъ. Така се заучаватъ и другитѣ куплети, като се свързватъ и декламиратъ съ предидещитѣ . . .

— Вие го научихте, деца, но чуйте ме, какъ искамъ похубаво да го декламираете . . . (Учителътъ го декламира).

— Кой иска да го каже като мене? . . . Добре ли го каза? . . . Други!

— Стига! За идущия пътъ ще нарисувате въ тетрадкитѣ си по една картинка изъ това стихотворение и ще я опишете съ хубави думи.

Писане

Съставяне колективно съчинение за есенъта. Тази работа е въ връзка съ урока по граматика — главна буква и точка въ изречението.

Беседно се репродуциратъ знанията на децата за есенъта, добити при излета и въ часа по естествознание. При бесе-

дата се съставятъ изреченията, изглаждатъ се и се написватъ на дъската отъ ученицитѣ.

Есенъта дойде.

Свърши се топлото лѣто. Времето се разхлади. Небето е покрито съ тъмни облаци и често вали. По балкана има мъгли. Листата на дърветата жълтѣятъ и капятъ. Тревата е вече обгорѣла и пожълтѣла. Зеленчуковитѣ и овощни градини сж пусли. Птицитѣ излетѣха. Хората бързатъ за приготвяне на зимнина.

Написаното се разглежда като се припомня за ученото по граматика за главна буква и точка въ изреченията. Закрива се и се написва самостоятелно въ тетрадкитѣ съ мастило. Корекцията ще се извърши още сжщия часъ чрезъ разглеждане и конфериране съ децата върху погрѣшнитѣ думи, които правилно се написватъ на дъската и въ речницитѣ.

Смѣтане

Упражнение въ съставяне и решаване задачи върху върху ученото действие — събиране чисти стотици.

Ученицитѣ си съставятъ задачи и си записватъ условията имъ въ тетрадкитѣ си и докладватъ. Задачитѣ ще бждатъ изъ събранитѣ материали въ зеленчуковитѣ градини, напр. — Градинарътъ дѣдо Стоянъ продалъ на двама търговци картофи. На единия продалъ — 400 кгр., а на другия — 500 кгр.

2. Сжщиятъ градинаръ продалъ на трима търговци домати и пиперки. На първия продалъ 200 кгр. домати и 100 кгр. пиперки, на втория продалъ 300 кгр. домати и 200 кгр. пиперки, а на третия — 400 кгр. домати и 700 кгр. пиперки.

Задачитѣ се решаватъ поотдѣлно отъ всѣки ученикъ, като по-типичнитѣ се разглеждатъ отъ всички и решаватъ пакъ самостоятелно. Следъ решението на задачата се докладва и се прави обща конференция, което или се одобрява, или се извършва обща поправка съ участието на всички ученици.

Родинознание

Цельта на урока е да се запознаятъ децата съ землището на селото. Преди всичко, припомватъ си за направенитѣ наблюдения при излетитѣ изъ околността на селото. Запознаватъ се съ понятието землище. Следъ това се изтъкватъ отдѣлнитѣ мѣстности на селото и границитѣ на землището. Написва се планъ на урока.

Наблюденията сж направени предварително при излетитѣ до корията, градинитѣ, лозята, рѣката, ливадитѣ и полето. За нашето землище ще се начертае карта.

Рисуване

Овощна градина — есененъ пейзажъ.

Ходихме въ овощната градина и направихме наблюдение на станалитъ въ нея промѣни презъ есенъта. Целъта на урока по рисуване ще бжде — да си нарисуватъ децата по едно пейзажче на овощна градина презъ есенъта.

Подготвителна беседа, която ще има за целъ да възбнови представитѣ на децата добити при наблюдението на градината и да отдѣли само, необходимитѣ характерни особености на дърветата, земята, рѣката и небето, нуждни за съставянето на скицата.

Децата ще рисуватъ съ водни бои, като предварително нарисуватъ много тънко скицата на пейзажчето. Рисуването ще бжде напълно индивидуално. Ще се направи обща корекция, като се фиксира вниманието на децата върху съотношението на отдѣлнитѣ елементи въ пейзажчето, разположението имъ и цвѣтоветѣ. Ще се рисува съ водни бои.

Урокътъ трѣбва да завърши съ обща изложба на рисункитѣ и конференция.

Моделиране

Сини домати

Ученицитѣ сж донесли по единъ доматъ. Изврѣшва се наблюдение на формата и цвѣта и отъ всички се започва самостоятелно моделирането. Добре е да се моделира отъ цѣло парче глина, като се работи съ ржцетѣ и съ единствения инструментъ — дървената пръчица. Всѣки ученикъ ще работи върху дъска и ще има предъ себе си кутийка съ вода и мокъръ парцалъ за изстриване глината по ржцетѣ.

Ученицитѣ трѣбва да се съобазяватъ съ голѣмината на доматитѣ и формата имъ.

Изработенитѣ модели се завиватъ съ мокъръ парцалъ, до изсъхването имъ, за да не се напука глината, а следъ това се боядисватъ съ обикновена боя за боядисване на стени. Приготвява се съ разреденъ туткалъ (1—5). Следъ изсъхването на боята се лакира съ спиртенъ лакъ.

Мозаично рисуване

Сини домати

Формата на домата се изрѣзва отъ тъмно-синя гланцова хартия и отъ тъмно-зелена — дръжката и шапчицата. Залепватъ се на специална тетрадка, като се внимава да се комбиниратъ добре.

За усвояване по-хубаво техниката и формата на домата, добре е да се изрѣжатъ по нѣколко домати и залепятъ. За

лепило се употребява нишесте. Замкът не е за препоръчване. За украса въ стаята могат да се изрѣжатъ чрезъ сгъване на хартията повече еднообразни домати, които се нареждатъ на дълга, съ опредѣлена ширина лента.

Пѣние

Разучване текста и мелодията на пѣсничката „Есень“ текстъ отъ Трайко Симеоновъ, а мелодия отъ П. Бояровъ. Тази пѣсничка е печатана въ сп. „Педагогическа практика“ год. 14.

Текстътъ ще се разучи едновременно съ мелодията.

Ако децата не сж запознати съ нотната стълбица, запознаването съ мелодията ще стане слухово. Следъ подготовка учителятъ ще изпѣе и изсвири нѣколко пѣти пѣсенята и ще се започне разучването ѝ отъ децата, като се обърне внимание на особеноститѣ при пѣнието на мелодията. Разучването ще се извърши чрезъ тихо — групово и единично пѣние.

Въ сѣщия часъ се изучава и вториятъ гласъ съ децата, като се има предвидъ, че сж добре упражнени въ слухово двугласно пѣние.

Есень

П. Бояровъ

Нѣ - ма я-сень сводъ не - бе-сень, нѣ - ма слѣн-це

и лж - чи. Вредъ за-млък-на пти - ча пѣ - сень,

вредъ с'мъ-гли се по-мра - чи, по - мра - чи.

2. И въ полята опустѣли
Вредъ царува самота.
Въ гората пожълтѣли
Капаятъ мъртвитѣ листа.

3. Капаятъ, капаятъ и наваяватъ
На душата ми тжга.
И на всички ни вестяватъ:
„Есень е вече сега“.

Трайко Симеоновъ.

Гимнастика

Група упражнения и игри презъ есенъта

1. Отлитане на птицитѣ въ топлитѣ страни: бѣгане въ тилна редица съ махане ржце въ страни, наподобяване крилата на птицитѣ.

2. Леко ходене съ духане ржце, за да се стоплятъ отъ студения есененъ вѣтъръ.

3. Заставане въ колона по 4 съ изправени ржце нагоре: навеждане напредъ, назадъ, на лѣво, на дѣсно, както младитѣ дървета се огъватъ отъ есенния вѣтъръ.

4. Подскачане нагоре съ желание да се откъсне ябълка отъ дървото.

5. Хвърляне — наподобяване товарянето на царевици въ колата.

Играние на ловецъ. Сезонътъ на лова е откритъ. Едно дете е ловецъ, а всички други — дивечъ. Дивечътъ се скрива изъ двора или въ опредѣлено мѣсто. Ловецътъ тръгва на ловъ. Той носи пушка (тояга). По всѣки откритъ ловъ той стреля. Всѣки стрелянъ дивечъ става куче и почва да лае и дири други дивечъ. Играта продължава, докато се избие всичкиятъ дивечъ. Откритиятъ последенъ става ловецъ, а всички останали — дивечъ — и играта започва отново.

Седмичата завршва съ есенна забава. Декламирайтъ се отъ опредѣлени деца стихотворения за есенъта и се пѣятъ пѣснички. Четатъ се подходящи описания на есенни случки. Прави се изложба на рисунки съ есенни мотиви и зеленчуци, плодове, есенни листа — наредени декоративно клончета и т. н.

Виолино Примо — Котелъ

На хармана

(Свободно съчинение)

Въ село харманътъ още не е довършенъ. Каратъ я по старому — съ дикани, съ коне... Па сетне отвѣватъ съ лопатата, като мѣтатъ плѣвата срещу вѣтъра... Самата околна обстановка, въ която децата сж потопени денонощно, самитѣ детски преживѣвания сж сега около хармана, около отвѣването и вѣтъра... Гледамъ ги — идватъ опрашени, засипани съ слама по гърба и главата. Тъкмо време да си поговоримъ за хармана... И да си напишемъ нѣщо. Една весела, непринудена беседа се подкачва. Всички съ възторгъ разказватъ за своитѣ весели приключения... Дикани... волове... коне... жито... слама... падане... ставане... викъ... и смѣхъ... Децата говорятъ, и картината бавно се

рисува . . . Хрумна ми нѣщо на ума. Бързо извадихъ сборника съ четивата и прочетохъ едно хубаво описание на „Вършитба“. Четемъ и се унасяме. Въ албума ми има една художествена картина за „хармана“ — битова картина отъ художника Мърквичка, дадена като приложение на сп. „Картинна галерия“. Децата опулватъ очи и се прихласватъ. Ахкания, вайкания и възкличания на почуда . . . Какъ непристорено и непринудено се възхищаватъ децата отъ хубавото! . . . Едно вдъхновено, поетично настроение бавно се възцарява . . .

Петко тихо запѣ „Харманджийската“ пѣсень, народна художествена творба за благодатната вършитба . . . за сивитѣ волове като два гължба . . . за тънката копрала отъ само-стрѣкъ босилякъ . . . за яворовата диканя, нагиздена съ твърди кремъци . . . за златното жито . . . за сребърната слама . . . Въ унесъ, въ поетиченъ захласъ всички слушаме . . . Вземамъ цигулката и започвамъ тжжна, плачевна пѣсень . . . за вдовишкия опустѣлъ харманъ . . . дето само кокошки ровятъ и вѣтрища бродятъ . . . дето го нѣма милъ стопанинъ . . . Тихо! . . . Сѣнки бродятъ изъ нашата стая . . . Децата едвамъ дишатъ . . . Малката Ангелина си търка очитѣ . . .

Краятъ на часа иде... Вземамъ своята бележна тетрадка и си прочитамъ писаното отъ менъ разказче не за удоволствие, а за урокъ при сгоденъ случай . . .

На хармана

Тънъкъ вѣтрецъ повѣва. Драганчовиятъ татко отвѣва последното снопче. Върти той лопатата и хвърля неуморно златното зрънце. А вѣтърътъ послушно занася сламкитѣ далеко . . .

Драганчовиятъ татко бързаше, защото днесъ бѣ вѣтровито и тъкмо за отвѣване.

Драганчо се прострѣ до плета на заветъ и си прави вѣтрило отъ дълги пера. Бащата се мъчеше, а Драганчо безгрижно си играеше. Най-послед изморениятъ баща смъря Драганча строго. Скочи Драганчо, хвърли вѣтрилото и се залови за работа.

Още незавършилъ, и децата се закисахъ . . . Сжщото нѣщо станало вчера и съ Петка . . . Децата зашушукахъ . . . разказвахъ . . . закоментирахъ . . .

— Я дай го това, г-не учителе, да го препишемъ — продума вѣчно усмихната Ганка . . .

— Не само ще го препишете, но и ще го завършите, — азъ допълнямъ.

Оставихъ тетрадката на масата и нѣкакъ нехайно рекохъ: „Да се напише на черната дъска!“

— Кой? Кой да го напише?

— Който пише най-разбрано и най-красиво . . .

— Хайде, Донке, на пиши!

Децата знаеха, кой ще го напише, кой е майсторът . . .
непринудено почнаха да преписват . . . Не само да преписват, но и да съчиняват . . .

Звънчето писна нервно . . . Но, кой го слуша?

Д. Правдолюбовъ.

Крушката не пада по-далечъ отъ дървото.

(Изъ дневника на моята колежка).

16. септемврий

Следъ молебена влизаме въ класъ. Всички ученици сж насѣдали — до единъ сж весели и засмѣни. Само новата ми ученичка Гена подpira стената и не иска да сѣди на мѣстото което ѝ бѣхъ посочила.

Класниятъ часовникъ показва деветъ и четвъртъ. Погледитъ на всички ученици сж отправени къмъ Пеката, най-буйния ми ученикъ. Предчувствамъ, че той съ нѣщо ще ме изненада, но не мога да догадя съ какво. . .

Изведнажъ Пеката като оживенъ се изправи, посочи съ ржка училищния звънецъ и силно почна да вика:

— Деветъ часа и петнадесетъ минути днесъ, на шестнадесетий септемврий, започнахме първия си урокъ!

И веднага следъ това почна да тупа по масата си съ двата си юрука. Вдѣхновени отъ кратката речъ на Пеката, и другитъ ученици почнаха да правятъ сжщото. И тѣ започнаха да чукатъ по маситъ си. (Ние отдавна бѣхме захвърлили чиноветъ изъ нашата класна стая).

— Думъ! Думъ! Ураа! — невъобразимъ шумъ въ отдѣлението.

— Мирно! Тишина, деца! — започвамъ да крѣскамъ азъ...

Никой ме не слуша. Моята „увертюра“ незабелязано премина. Старото ни училище, въ което обучавахме до лани, бѣше край една много шумна улица, децата биваха постоянно възбудени и затова, може би, бѣха тѣй силно раздразнителни и буйни. И мислѣхъ, че като се пренесемъ въ новото училище, тѣ ще се успокоятъ и ще престанатъ виковетъ и буйствата имъ. Колко съмъ се лѣгала!

17. септемврий.

Въ класъ сме. Имамъ нѣколко нови ученици и ученички. Съ най-голъмо любопитство ги разглеждамъ и подробно рачувамъ. Впечатленията презъ първитъ дни на учебната го-

дина сж особено силни и децата се показват безъ приструвки, такива. каквито сж си въ действителность. По-късно истинският имъ ликъ като че ли се забулва и наблюденията надъ тѣхъ сж по-трудни. Ето защо азъ бързахъ въ това направление. . .

Много бързо, още днесъ, опознахъ опърничавата Гена, дъщеря на селската акушерка: сухо, чернооко, съ кждрави коси, малки очи, неспокоенъ погледъ и момиче съ крайно неприветлива гласова интонация. Така, напримѣръ, предъ урока:

— Гено, защо не седна до Пеката? Защо стоишъ права и днесъ?

— Мама ми не дава да сѣдамъ до момчета, — отговаря намусено тя.

Следъ урока:

— Гено, защо не остави тетрадката си въ шкафа, както направиха и другитѣ?

— Мама ми каза да си нося тетрадкитѣ у дома, за да се не разбъркватъ съ тия на другитѣ.

Втория часъ:

— Гено, защо не пишешъ?

— Нека Лила по-рано да напише.

— Не Лила, а Ли-ля-на! — възрази спокойно и наставнически съседката ѝ, сжщо така нова ученичка, до която най-после бѣ се съгласила да седи. — Мене винаги у дома ме наричатъ Лиляна! — продължително и изразително повтори сжщата, като че ли копираше интонацията на майка си, която ми бѣше близо позната.

Следъ третия часъ:

— Гено, защо не слѣзешъ въ трапезарията и заедно съ другитѣ да се нахранишъ?

— Азъ си нося хлѣбъ, мога и тукъ да се нахраня.

18. септемврий.

Едва що започнахме работа, вратата на класната стая безъ почукване се отваря и влиза интелегентна дама, стройна, добре облѣчена, съ малка глава, потънала въ кждри и съ голѣма чанта въ лѣвата си ржка. Ученицитѣ я поздравяватъ. Сжщо и азъ.

На бѣхъ виждала нашата гостенка, но лицето ѝ ми изглеждаше познато. Въ съзнанието ми почнаха да се редятъ физиономиитѣ на ученицитѣ ми, за да отгадая чия майка тя. . .

— Вие ли сте г-ца Мара Петрова, учителката на третото отдѣление?

— Да, азъ съмъ, госпожо!

— Азъ съмъ Генината майка. (Генината майка! Какво голѣмо сходство между майка и дъщеря?) Приятно ще ми бжде запознанството съ васъ. Дъщеря ми често спо-

нява името ви у дома. Твърде много ме интересува нейниятъ успѣхъ въ училището. Дойдохъ да поговоримъ по нѣкои въпроси относно възпитанието ѝ. Азъ не съмъ проста жена. Свършила съмъ III класъ. Слушала съмъ нѣколко лекции по възпитанието и мога да ви бъда полезна съ съветитѣ си.

— Съ най-голѣмо удоволствие ще ви изслушамъ, — азъ я прекъснахъ. — Та и безъ това се мжчимъ да привлѣчемъ вниманието на родителитѣ къмъ нашата училищна работа. Но защо не дойдохте на завчерашната ни родителско-учителска среща.

— Още преди да влѣза при васъ, любезна госпожице, азъ бѣхъ напълно убедена, че вие ще ме упрѣкнете за това. Зная, много добре зная, че вамъ, на учителитѣ, е много неприятно, когато ние, родителитѣ, ви беспокоимъ единъ по единъ, но... но... — тя въздъхна — все пакъ съмъ убедена, че беседитѣ между една майка и учителката трѣбва да ставатъ при по-интимни условия. Не може всичко да се говори предъ хората. Много отъ недостатѣцитѣ на децата предъ тѣхъ ги скриваме, а вие всичко трѣбва да знаете. Пъкъ и повечето отъ родителитѣ на вашитѣ деца, както знаете, сж отъ съвсемъ друга срѣда, селяни, простаци, нищо общо нѣмамъ съ тѣхъ. Мразя ги! Знаете ли, какъ ги мразя?...

Не можахъ да се стѣрпя и я прекъснахъ. Кой знае още какви ли не глупости щѣше да ми приказва, ако не бѣхъ направила това.

— Никога до сега, госпожо, не съмъ отказвала срещитѣ си съ родителитѣ на моитѣ ученици, даже и когато идватъ единъ по единъ. Винаги напълно съмъ била въ услугитѣ имъ.

— Ахъ, ахъ... — започна да хленчи госпожата. — Моята Гена още нищо не ви е казвала, нали? Ахъ, какво голѣмо нещастие ни постигна?...

Съ носна кърпа затърка очитѣ си, и плачѣтъ ѝ се засили. Азъ трогнато и внимателно я наблюдавамъ. Нѣщо страшно и неизвестно за менъ тя бѣ преживѣла...

— Ахъ... Гениниятъ баща, горкиятъ...

— Дали Гена е останала безъ баща? — уплашено прекъснахъ азъ и неволно протегнахъ ръка къмъ плачещата жена, като я потупахъ по рамото.

— Ахъ, не, не, госпожице, той е живъ, но защо е живъ? По-зле е даже отъ умрѣлитѣ. Нима вие още не знаете? Бѣха писали даже и вестницитѣ! Мислѣхъ, че цѣлъ свѣтъ се е научилъ за него. Госпожице, той не е умрѣлъ, но е въ затвора. Обвиниха го въ злоупотрѣбление и невинно го осъдиха. Боже, Боже, какъ ще претърпимъ тоя позоръ, азъ и детето ми...

Азъ само мълчахъ. И, действительно, нищо не знаехъ за тая история. Не се покъртихъ отъ разказе и затова никакво

съчувствие не ѝ изказахъ. Тя като че ли остана недоволна от това мое поведение, защото веднага промѣни тона на гласа си.

— Госпожице, азъ съмъ интелигентна жена, — пакъ започна тя. — За възпитанието на малкиѣ деца и азъ като васъ много книги съмъ прочела. Но никога не съмъ чувала, прощавайте ми за израза, че децата трѣбва да се водятъ по работилницитѣ, магазинитѣ, да наблюдаватъ това — онова и да разпитватъ работниците за праздни нѣща. Това е твърде глупаво, госпожице, най-вече, защото много отъ чирачетата си позволяватъ къмъ момичетата разни волности. Това е скандално! Вие сте длъжни да учите децата тукъ въ училището, а не да ги разтакавате по улицата и да си губите времето напраздно. Най-после азъ ще бѣда принудена да се оплача...

— Госпожо, не мога да ви разбера, защо говорите така? — азъ я прекъсвамъ. — И ако не бѣхте майка на моя ученичка, азъ отдавна бихъ ви напустнала. Вие незаслужено оскърбвате и менъ, и училището...

— Никакъ не ги учите. Гдѣ сж нѣкогашнитѣ учители? Отъ като Гена дойде при васъ и почерка си развали.

— Просто не мога да разбера, отъ що сте недоволни и какво искате?

Не желая моята дъщеря да сѣди до най-разваленото момче, до Пеката.

— Двамата до сега никога не сж седѣли на единъ чинъ!

— Но все пакъ сж близо единъ до други. Ей ги на вижъ! Не желая дъщеря ми да слуша даже думитѣ му! Пеката е сжщински гаменъ, Цѣлата ни махала е дигнала ржце отъ него! Какъ съжалявамъ, че вие още не познавате ученицитѣ си!

— Още какво има да кажете?

— Не желая занапредъ дъщеря ми да бѣде изпращана, заедно съ момчета по улицитѣ, за каквито и да било наблюдения!

— Вие искате да измѣните училищната програма и училищнитѣ методи? Това е невъзможно! Азъ не мога да освободя дъщеря ви отъ нейнитѣ учебни задължения. Вие искате да измѣститѣ наблюдението изъ учебния процесъ? Разберете, че нѣма знание безъ наблюдение. *Наблюдението е основа не само на научното знание, но и на всѣко практическо.* Ученикътъ не може да се обучава съ вързани очи.

— Тогава ще я прибера у дома си!

— Свободни сте, щомъ не ви е страхъ отъ закона, отъ глоби. Моля ви, ако обичате, елате да поговорите съ г-на директора по въпроса за програмата. — По тоя начинъ искахъ да се отърва отъ тая жена.

Съ никого не желая да говоря, Гена е моя дъщеря и никой нѣма право да ми я отнима. Не я пращамъ вече въ

училище. Отъ сега нататъкъ азъ ще се грижа за нейното възпитание . . .

Веднага следъ това Генината майка седна на единъ отъ столоветъ, наведе глава върху ржцетъ си и почна да ридаетъ.

Явно, че тя е крайно нервна жена. Може би нерадостнитъ дни изъ живота ѝ да сж я направили такава. Но вѣрно е, че тя е и крайно опърничава, сприхава жена. Това вече не е придобито, а наследствено.

— Госпожо, не плачете, успокойте се! Никога не съмъ искала да ви обиждамъ, — започнахъ да успокоявамъ нещастната майка.

Ученицитъ сж настръхнали и внимателно ни наблюдаватъ. Не пропускатъ нито една наша дума. Само очитъ на Гена сж заковани къмъ пода и не мърдатъ. Обикновена домашна сцена. Нека и въ училището да има поне една такава.

— Госпожо, никога не бихъ ви съветвала да вземете детето си отъ мойто отдѣление. Гена не е лоша ученичка. Обещавамъ ви, че ще обърна по-сериозно внимание и върху почерка ѝ.

Тия мои думи като че ли благотворно ѝ подействуваха.

Следъ малко госпожата се изправи, обърса сълзитъ си и, безъ да си вземе сбогомъ съ мене, демонстративно ме напушна.

Сега чакъ разбрахъ Генината опърничавостъ: майчицка! „Крушката не пада по-далечъ отъ дървото“, говори народната пословица.

За да опознаешъ добре детето, по-рано трѣбва да изучишъ неговитъ родители. Децата сж копие на своитъ създатели.

Още едно нѣщо азъ изучихъ тоя день: да се възпитава съ любовъ, въ любовъ и за любовъ. Мжжественостъта на единъ човѣкъ не се състои само въ храбростъта и силата, но и въ въздържание на гнѣва му. Гнѣвътъ е единъ видъ пиянство, който смущава духа не по-малко отъ истинското пиянство. Учителю, въздържай се отъ гнѣвъ! Дълбока рѣка се не размжтва, кога хвърлятъ въ нея камъкъ. Ако азъ се възмутѣхъ отъ обидитъ на Генината майка, нѣмаше да бжда рѣка, а локва.

Моята учтивостъ и доброта днесъ покориха една нервна болна душа.

Есенни пѣсни

Пакъ есенъ

Andante

музика : Ив. Н. Ивановъ

Слън-це - то не па-ри ве - че, дни-тъ о - кж - сѣ - ха.

Ля-сто-вич-ки на-да-ле-че бър-зо от-ле - тѣ-ха.

Въздухътъ се разхлаждава,
 често дъждъ се лѣе,
 и вѣтрецъ студень повѣва
 тѣй се есенъ смѣе.

А цвѣтата и тревитѣ,
 съхнатъ и жълтѣятъ,
 пусти, мъртви сж горитѣ } 2
 птички тамъ не пѣятъ. } 2

Росица Радоева.

Врабчо и котакъ

Moderato

музика : Ив. Н. Ивановъ

Цѣлъ день Враб-чо, безъ дру - га - ри, ски-та сам-си

по хам - ба - ри. Жи-во ви-ка чикъ чи-рикъ,

дай-те мал-ко е - че-микъ, дай-те мал-ко е - че-микъ.

А пакъ Сивчо нашъ котакъ,
 скритомъ Врабча дебне пакъ.
 Хвърква сивиятъ врабецъ,
 че голѣмъ е той хитрецъ!

Н. Мицевъ.

ИЗЪ УЧИЛИЩЕТО И ЖИВОТА

1. По физическото възпитание.

(Докладъ предъ Учителското дружество „Неофитъ Рилски“ въ София)

Проблемата за физическото закрепване на учащата се младежъ е обща и твърде важна, тя занимава еднакво и учители, и педагози, общественици и държавници. Обществото е твърде загрижено за поколението, на което предстоят важни културни задачи да решава. Културният животъ на бждещето сега се гради. Въ този градежъ на поколението предстои голъма и важна задача. То не би могло да принесе своя дѣлъ за изграждането ѝ, ако не притежава работоспособностъ и устойчивостъ. И дветъ тия качества сж резултатъ на правилното физическо развитие и възпитание. Разглеждането на тази проблема е особено потрѣбно въ наше време, когато безпътица цари въ ръководството по физическото възпитание на школната ни младежъ. Това ръководство изглежда не е било ориентирано за работата, която му предстои. Преди да замисли създаването на нова програма по физическо възпитание, трѣбвало и трѣбва да се замисли да създаде условия за работа по предмета, защото безъ такива и най-добрата програма ще остане само писана мъртва буква. Безъ да доказватъ грѣшкитъ на досега сществуващата програма, която е изградена въвъ основа на опита, добитъ въ продължение на повече отъ 45 години и въвъ основа на нашата индивидуалностъ, като при това е взаимствувано и всичко хубаво и полезно отъ чуждитъ програми, съчетано съ нашитъ народни хора, игри и ржченици, сжщитъ преписватъ отъ чужди народи и редятъ нови програми, които нѣматъ нищо общо съ нашитъ племенни особености, социални условия, климатъ и др.

Въ предлаганата отгоре програма презъ 1928 год. бѣха изхвърлени като ненуждни националнитъ хора, защото въ чуждитъ програми, отъ които сж я преписали — наши хора нѣма. Въ тая програма бѣха отхвърлени и всички уреди — подвижни и неподвижни, за да освободятъ училищнитъ гимнастически салони отъ тѣхъ, а въ тия салони гимнастикуватъ юнацитъ.

Въ втората програма отъ 1934 г. наредена за IV и V класове на срѣдното реално училище, сжщо сж отхвърлени нашитъ национални хора. Хорото е единъ много важенъ елементъ въ нашата цѣлостна и оригинална народна система за физическо възпитание. Въ тази програма се приказва за: волей-болъ, финладски беис. болъ, американски беис. болъ, ханд-балъ, бискет-балъ, хазена, футболъ и пр., а не за бъл-

гарскитѣ хора, българската борба, българското овчарско скачане, скачане на една и три крачки, заешко (трупешко) скачане, хвърляне камъкъ и др

Тукъ сж вписали таблица на изискванията за всѣка възраст. Така за:

15-годишни момчета тичане 1000 м. за 3 м. 50 секунди,

16-годишни момчета тичане 1000 м. за 3 м. 40 секунди,

17-годишни момчета тичане 1000 м. за 3 м. 30 секунди.

По този начинъ съставителитѣ на програмата мислятъ, че възрастта е, която ще опредѣли вида на упражнението, когато издръжливостта е, която опредѣля това, а тя е индивидуална.

Тая рекордна система не е въведена при никоя друга учебна дисциплина, кждето не може да има никакви рискове, а камо ли тукъ, когато се борави съ най-важния и най-главния органъ на човѣшкото тѣло — сърдцето. Трѣбва да се помни, че днешната младежъ може да се увлѣче и ще иска да бие рекорда при тичането, безъ да държи смѣтка за издръжливостта на сърцето и по този начинъ да добие порокъ, ударъ и пр. Така вписаната програма вмѣква спорта като методъ по физическо възпитание въ нашето родно школо. А ето какво пише високоуважаемиятъ лѣкаръ и общественикъ г. Владимиръ Руменовъ въ своята книга „Основи на физическото възпитание“ по тоя методъ:

„Изхождайки отъ физиологията на детски и юношески организъмъ и приложението на спорта у насъ, всичко ме убеждава, че спортътъ не може да се счита като методъ на физическо възпитание, защото основната задача на физическото възпитание не е да приготвимъ отъ нашитѣ питомци шампиони или атлети, а да ги създадемъ здрави тѣломъ и духомъ“.

Тази програма по гимнастика е чужда за нашия битъ. Може ли да се говори за гражданско възпитание, когато въ него не се вмѣква граждански духъ? А що значи граждански духъ — приобщаване на децата къмъ народния битъ, изразено въ обичаи, хора и пѣсни и пр., та по тоя начинъ да не се скжсва, а да се засилва връзката между старо и младо поколѣния. Всѣки народъ излиза на международни състезания съ своитѣ битови игри, които сж плодъ на вѣковна традиция и тукъ народътъ е въ стихията си. Щомъ тия игри не се култивиратъ въ училището, нѣма съ какво свое да излѣземъ предъ чуждия свѣтъ, а ще явяваме съ подражание на чуждото, въ което ще бждемъ винаги последни. Народъ, който не тачи традициитѣ си и не се обособява като такъвъ, когато всички около него сж се обособили, е обреченъ на загиване.

По-нататъкъ г. д-ръ Руменовъ казва:

„Методата и системата на физическото възпитание за всѣки народъ е да се индивидуализиратъ. Това, що е пригодно за французина, за англичанина, за американеца, съвсемъ

може да не е пригодно за българина, защото психиката и физиката на всѣка една нация сж по-други поради климата, битовитѣ, социални условия и т. н. Това различие най-добре се вижда отъ приведенитѣ тукъ диаграми.

„Така при 10 годишна възраст:

белгийцитѣ достигатъ —	44·5	кгр.
французитѣ достигатъ —	25·6	„
италиянциѣ достигатъ —	25·8	„
германцитѣ достигатъ —	27·6	„
американцитѣ достигатъ —	30·2	„
англичанитѣ достигатъ —	30·2	„

„При 13-годишна възраст:

белгийцитѣ достигатъ —	34·4	кгр.
французитѣ достигатъ —	35·7	„
италиянциѣ достигатъ —	33·5	„
германцитѣ достигатъ —	34·8	„
американцитѣ достигатъ —	40·	„
англичанитѣ достигатъ —	34·4	„

Въ диаграма № 20 и 21 е дадена пѣкъ височината на всичкитѣ тия народности:

„При 14-годишна възраст:

белгийцитѣ достигатъ —	149·3	см.
французитѣ достигатъ —	153·8	„
италиянциѣ достигатъ —	146·2	„
германцитѣ достигатъ —	149·5	„
американцитѣ достигатъ —	155·1	„
англичанитѣ достигатъ —	150·6	„

„Даннитѣ въ тия диаграми показватъ много ясно, че за насъ трѣбва българска програма и български методи за физическо възпитание“.

Досегашниятъ методъ по гимнастика е рожба на юнашката организация въ продължение на 45 години, въз основа на нашата индивидуалностъ. За първоначалното училище той не е нищо друго освенъ народниятъ маниеръ, впрѣгнатъ като методъ за работа. Така бояджията придружава работата си съ пѣсень, която улеснява движенията и дава приятно чувство. Обущари, жътвари, копачи, и всички люде на тежкия трудъ пѣятъ, защото пѣсенята ги ободрява и кара по-лесно да понасятъ умората и да изпитватъ удоволствие. „Дайте ни човѣкъ, който пѣе, когато работи“ казва Карлайлъ. Той ще свърши много повече работа въ това време, ще я свърши по-добре и ще изтрае по-дълго. Който върви подъ тактъ на музиката, едва ли чувствува умората.“

Хубавъ знакъ е, казва другъ единъ писателъ, когато пѣсенята на млади момичета се носи надъ димящата тенджерата или надъ работната кошничка, когато метлата се движи подъ тактъ, а бърсалката трие пода равномерно подъ звучитѣ на нѣкоя мелодия — тогава можемъ да бждемъ сигурни, че

сждоветѣ ще лѣщатъ по-силно и че метенето, чистенето и закърпването ще бждатъ извършени по-добре, благодарение на придружаващата ги пѣсень. Бащата се усмихва и умореното лице на майката свѣтва, когато чуватъ дѣщеря имъ да пѣе, когато работи. Въ Швейцария има овчари, които пѣятъ, когато доятъ. Тѣ получаватъ по-добра заплата, защото овцата и кравата даватъ една пета повече млѣко, когато бжде успокоявана съ приятна мелодия. Буфонъ е казалъ, че даже овцетѣ затлѣстятъ повече подъ звуцитѣ на музиката.

Ето какво казва голѣмиятъ нѣмски лѣкаръ д-ръ Билронъ за действието на музиката и музикалния ритъмъ отъ физиологична и психологична гледна точка:

„Ритмичнитѣ движения сж сжществени и необходими за нашето тѣло. Такива сж движенията на сърдцето, на бѣлитѣ дробове и диафрагмата, на различнитѣ мускули. Основна задача на музиката е да се нагоди къмъ тия движения и така ще дойде въ хармония съ тѣхъ. Ритъмътъ се проявява по три начина — може да се види, да се чуе и да се усѣти. Когато той бжде възприетъ и по тритѣ начина едновременно, тогава голѣма частъ отъ нервната система попада подъ неговото влияние. Нѣщо, което се отразява благотворно на цѣлото тѣло“. У децата ние намираме ритмични движения съ пѣене почти при всички игри. Така тѣхната душа се предразполага къмъ по-голѣмо удоволствие и радостъ. Веселието е можшо хигиенично срѣдство „то е поднебие, подъ което расте даже и отровата“, казва Жанъ Полъ. При пѣсень и веселие всички мускулни прѣстени по храносмилателната трѣба се отварятъ и функциониратъ правилно, казва д-ръ Станчевъ въ своята книга „Веселото настроение“.

За да бжде упражнението презъ време на урока хигиенично, съвсемъ не е достатъчно то да дава на мускулитѣ достатъчна работа, съвсемъ не е достатъчно сжщо да бжде работата добре разпредѣлена въ всички области на тѣлото и всѣки мускулъ да приеме своя дѣлъ на участие; необходимо е, обаче, благотворното влияние тѣй сжщо да се отрази и на мозъка. А това ще бжде, когато упражнението е съпроводено съ веселие. За да бжде такова, трѣбва да вървимъ по примѣра на народния маниеръ. Това съединение на упражнението съ пѣсень (музика) отново ще повърне шастливата веселостъ на духа, а на тѣлото ще даде хармонично развитие.

За да потвърдя тази своя мисълъ, ще си послужа съ мисълъта, прокарана отъ нашия голѣмъ писателъ и общественикъ Антонъ Страшимировъ въ една уводна статия въ в. „Миръ“, въ която казва дословно така:

„Всички хорове въ България, били тѣ черковни, свѣтски или училищни, трѣбва да пѣятъ пѣсни, които насаждатъ граждански добродетели и повдигатъ духа“. За да подкрепи тая своя мисълъ, той взема за примѣръ Василь Левски, апо-

столътъ на свободата. За него казва: „Василъ Левски не е билъ по онова време най-голѣмъ интелектъ, имало е по-умни люде отъ него, но той интуитивно, слѣпешката, се е докопалъ до най-известния методъ на работа. Въ що се е състоялъ тоя неговъ методъ? — билъ е отличенъ пѣвецъ“.

„Събирайте се моми, булки и млади ергени

Да чуете баремъ пѣсень една и отъ мене.

Събрахте се, знайте сега, че моята пѣсень

Не весели младо сърдце, мирише на плѣсень? . . .

По-нататкъ се бичува турската тирания и пр.

Пѣлъ е сжщо Стамболовитѣ пѣсни: „Спи спокойно мое детенце“ и „Нещеме ни богатство, нещеме ни пари, искаме свобода човѣшка и правдини“.

Следъ свършването на пѣсенята, следъ като всичко около него се обръщало само на слухъ, започвалъ тихо да имъ разправя за народното свѣстяване, за образуване на комитети, чрезъ които да възстанатъ и се освободятъ отъ тежкото робство. Ето пжтътъ, по който е вървѣлъ, и всички знаемъ за резултатитѣ, които е постигналъ. По сжщия този пжтъ вървѣше и безспирно продължава да върви Юнашката организация при възпитанието на учащата ни младежъ. Този учебенъ предметъ е високо възпитателенъ, защото пѣснитѣ, които сж вмъкнати въ практиката му, сж писани въ духа на сегашното време. Едни отъ тѣхъ насаждатъ любовъ къмъ родината, други къмъ наука и трудъ, трети къмъ работника отъ всички категории: орача, копача, интелектуалния работникъ и пр. За да не бжда голословенъ, ще съобщя нѣкои отъ тѣхъ: Като войници (насажда любовъ къмъ Родната армия), „Къмъ просвѣта“ (насажда любовъ къмъ наука и отечество), „Химнъ на труда“ (насажда любовъ къмъ всѣки работникъ), „Заветна пѣсень“ (насажда любовъ къмъ родината), „Прощална пѣсень“ (сжщо любовъ къмъ родината), „Нашето знаме“ (насажда любовъ къмъ родното знаме), „Миньори“ (насажда любовъ къмъ работника на тежкия трудъ), „Тепавичка“ (бичува мързела) и т. н. и т. н.

Ето по кой пжтъ трѣбва да вървимъ, за да обединимъ народа си и повдигнемъ неговия духъ.

Да разгледаме накратко и програмата отъ 1936 г.—тази, която отъ до година ще трѣбва да се приложи въ нашитѣ училища. И въ нея, както въ първитѣ две, е въведена рекордната система по възрасти. Така:

12-годишна възраст тича 75 м. момчета за 13 сек., момичета за 15 сек.

12-годишна възраст ходене 2 клм. съ ски по равна мѣстность: момчета за 20 м. момичета за 24 м.

13-годишна възраст ходене съ ски по пресѣчена мѣстность: момчета 3 клм. момичета 2 клм. за 22 м.

10-годишна възраст бѣга 50 м. за 9.5 секунди и т. н.

И тукъ сж отхвърлени всички упражнения и игри придружени съ пѣсень за първоначалното училище. А въ своето ръководство по гимнастика г. Стоицевъ, пом. инспекторъ по физическо възпитание, единъ отъ авторитѣ на програмата, на страница 8 въ отдѣлъ „Мимически игри“, подъ играта „клизаръ“ пише: *„За да се даде по-голяма привлекателностъ на упражнението, движеніето може да се придружава съ пѣсень, която напомня биенето на камбанитѣ и която всички знаятъ „бай Иване, бай Иване, спишъ ли ти, спишъ ли ти, камбаната бие, камбаната бие, бимъ-бамъ-бумъ, бимъ-бамъ-бумъ“.*

Следъ упражненията на „лодкари“ пише: *„може да се придружава съ пѣсень, напомняща пѣсенята на моряка“.*

Следъ упражнението „Свиращъ на латерна“ (стр. 110) пише: *„Ученицитѣ се нареждатъ въ кръгъ или редица и илюстриратъ латернаджията, който върти дрѣжката на латерната и пѣятъ дадена пѣсень“.*

Съ даването на тия примѣри той признава, че упражненията могатъ да се придружаватъ съ пѣсни, но защо тѣ не сж вмѣкнати въ програмата?!

Въ тая програма има действително нѣщо ново, което го нѣма вписано въ никоя досегашна програма, по която и да е дисциплина. Това ново е — *методически бележки*. Тукъ сж преписани всички методически упътвания отъ ръководството на г. Стоицевъ. По тия методични упътвания ни се даватъ нѣкакви точки за водене на часоветѣ по гимнастика. Тѣзи точки наподобяватъ петтѣхъ формални степени при Хербартъ Цилеровия методъ, които отдавна сж захвърлени. Шаблонътъ, който ни се дава съ тѣи точки, спѣва учителското творчество и не му дава да вложи себе си свободно при обучението, като го кара да седвижи по теркове и рамки.

Въ тая програма нѣма и единъ много важенъ материалъ за първоначалнитѣ училища, а това е материала, който трѣбва да се минава при лошо време — въ класната стая. Ние като беденъ народъ, надали ще можемъ да създадемъ навсѣкжде идеални условия за работа по предмета и следъ 50 години. И безъ тоя материалъ при лошо време предметътъ ще бжде замѣстванъ съ други учебни дисциплини.

Вследствие на всичко казано до тукъ, тая програма е непълна и не трѣбва да се приложи въ нашитѣ училища, докато не бжде преработена и допълнена въ народностенъ духъ и то отъ хора, които дълбоко познаватъ тая материя.

Отъ всичко казано до тукъ се вижда, че съ копиране само на чуждото, хората, които ни предлагатъ тия копия, сж чужди на народното, именно и заради това е поканенъ и чужденецъ да урежда националното ни физическо възпитание!!! Но, ако този чужденецъ съвсемъ чуждъ за нашия битъ,

изпадне въ грѣшки, питамъ: кой ли ще бжде отговоренъ за това предъ поколѣннията?

Ако въ време на зародиша на българската държава, бѣше оправдано да се викатъ чужденци, които да ни поучатъ въ всички отрасли на нашия държавенъ животъ, днесъ, следъ като сж използвани тѣхнитѣ напѣтствия и поуки, ще бжде обидно, неумѣстно и даже вредно, да се викатъ наново такива. Въ този голѣмъ *периодъ* на творческа работа Българската държава и народъ сж създали въ своята собствена срѣда плеада подготвени и изпитани деятели и творци, които съ достоинство сж сътрудничили и сътрудничатъ въ градежа на нашия държавенъ и културенъ животъ.

Такива български дейци ние имаме и въ строежа на нашето тѣлесно възпитание. Юнашката организация първа отъ всички други има най-голѣмъ дѣлъ за неговото създаване, развитие и възходъ. Тя бѣше първата, която започна да урежда курсове за подготовка на учители по това възпитание въ училищата, въ който случай тя се яви помощенъ органъ на нашето Просвѣтно министерство. Тя бѣше сжщо така първата, която продължи това възпитание и вънъ отъ училищата всрѣдъ широкитѣ народни маси чрезъ юнашкитѣ си дружества. Нейното мнение и гласъ сж били винаги ценни за нашитѣ просвѣтни кржгове. Нейни дейци сж били викани по изработване на програми, правилници и произвеждане държавни изпити по тѣлесно възпитание. Маса нейни млади и надеждни учители сж били изпращани на кжси и дълги командировки по всички европейски държави на специализация по тѣлесно възпитание. Тѣхнитѣ познания сж били винаги използвани съ огледъ на национална почва. Знайно е, че въ последнитѣ нѣколко години Просвѣтното министерство, чрезъ отдѣлението на физическо възпитание, изпращаше много младежи — мъже и жени за академическо образование по предмета — въ Германия, въ Унгария, въ Чехия, въ Италия и др. все съ огледъ, тѣхнитѣ познания да бждатъ използвани въ строежа на българската система по тѣлесно възпитание. Ржководството на това възпитание отъ 4 години насамъ е повѣрено именно въ ржцетѣ на академици и тѣ имаха всичката възможность да проучатъ, създадатъ и приложатъ тая именно българска система, за да не става нужда да викатъ наново учителя си да ги учи въ България.

Решение:

1. Тѣлесното възпитание днесъ е еднакво важно, както и умственото.
2. То ще донесе равновесие между умствения и физически трудъ въ училищата.
3. Тѣлесното възпитание днесъ е понятие съ много по-

широко значение, понеже включва въ себе си народностното, социалното и гражданско възпитание на младежта.

4. Тѣлесното възпитание трѣбва да има народностенъ характеръ, като се основава на битовитѣ, национални и расови особености.

5. Правилната физическа подготовка на младежта предполага: общо хармонично и всестранно развитие на тѣлеснитѣ сили и следъ това могатъ да се допустнатъ специалнитѣ спортове, които гонятъ рекорди или крайни постижения. Прочее, спортътъ не бива да бѣде срѣдство за развитие, а само за физическо усъвършенствуване.

6. Възъ основа на тия принципни разбирания могатъ да се направятъ следнитѣ практически изводи:

а) Програмитѣ по тѣлесно възпитание трѣбва да се преработятъ и корегиратъ.

б) Народнитѣ танци и игри следва дебело да се подчертаятъ при нашето широко тѣлесно възпитание.

в) Опититѣ на най-старата организация по тѣлесното възпитание у насъ — Юнашката — трѣбва да се използватъ най-широко и всестранно. Ето защо идеята да се вика чужденецъ, да организира българското тѣлесно възпитание, трѣбва да се отхвърли най-енергично.

г) Научни и физиологични съображения диктуватъ тѣлесното възпитание на младежта, особено въ първоначалното училище да бѣде по народния маниеръ — да се свързватъ гимнастическитѣ упражнения — съ хоро и пѣсень.

*Атанасъ Димевъ,
учителъ по гимнастика — София*

2. Училищнитѣ настоятелства

Нѣкои отъ нововъведенията въ областта на учебното дѣло следъ 19-ий май 1934 год. бѣха прибързани. Приложени на практика, тѣ не дадоха очакванитѣ резултати.

Съ тия недостатѣци е и наредбата за реформиране на училищнитѣ настоятелства.

Отъ юридическа личностъ съ общественно осмислени и полезни атрибути училищнитѣ настоятелства се превърнаха на съвещателенъ институтъ при общински съветъ. По този начинъ кметътъ — централната фигура въ общинския съветъ — покрай многото административна работа, биде натоваренъ да се грижи и промишлява и за просвѣтнитѣ нужди на селищата отъ повѣрената му община. Забравена е българската пословица „Две дини подъ една мишница се не носятъ“.

Кждето кметската длъжностъ се зае отъ хора съ здравъ мирогледъ, съ ясно схващане на задачитѣ си и съ желание за безкористна дейностъ, тамъ, между другото пролича разцвѣтътъ и въ народното училище.

Строежът на нови училищни здания, редовната издръжка на училищата, по-правилно приложение принципа на задължителното учение — всичко това е признак на разумна общинска политика, системно и планомерно провеждана от кметъ и от общински съветъ — предадени на учебното дѣло.

Но нека ни бжде позволено да подчертаемъ, че съ такава дейностъ малко общински съвети и кметове могат да се похвалятъ. Разочарованието отъ мнозина интелигентни кметове, що се касае до службата имъ като фактори въ учебното дѣло, сж доста много. Зерегистриранитѣ факти въ рапортитѣ на много главни учители и прогимназиални директори до училищнитѣ директори сж крещящи и не могат да се затулятъ.

Оскъднитѣ срѣдства, които се даватъ отъ бюджета на общината за вещественитѣ нужди на училищата е най-очевидното доказателство за тази наша крайно нерадостна констатация.

Разгърнете бюджетитѣ на коя и да е община и вие ще видите, че за издръжка на училището се предвижда едва около 10% отъ цѣлия общински бюджетъ. Нѣкъде се срѣшатъ и куриози — *за общинскитѣ разплодници се предвижда и изразходва по-много пари, отколкото за възпитанието на младежта!*

Предвижда се 10% най-много за училищни разходи, а въ действителностъ, какво се изразходва отъ предвиденото, ние се стѣсняваме да го кажемъ. Фактитѣ въ това отношение сж много печални . . .

— „Не достига!“

Вѣчно не достига за децата?! И тѣ, защото „не достига“, изнемогватъ подъ тежеститѣ на несгодитѣ въ храма на науката!

Съ нескривана мжка отбелязваме, че въ нѣкои слободоходни общини бюджетнитѣ операции се състоятъ въ събиране на срѣдства едва за заплатитѣ на служащитѣ. Нѣщо повече. Често се посѣга върху училищнитѣ фондове и за други нужди на общината, които нѣматъ нищо общо съ училището.

Основнитѣ училища въ цѣлата страна разполагатъ съ около 2,000,000 декари разработена площъ. Формалноститѣ по отчетността действително се спазватъ, но каква полза отъ това, когато за увеличение доходността и за създаване на нови училищни имоти малко се мисли и нищо не се прави. Имаме основание да се страхуваме, че ако се върви, по тоя пжтъ, нѣма да бжде далечъ времето, когато този цененъ имотъ ще се превърне въ пустиня.

Училището е живъ организъмъ — съ свои ежедневни нужди. Не се ли задоволятъ тия нужди о време училището ще линѣе, а заедно съ него ще страдатъ и децата, и народътъ, и културата ни.

Тогава?

— *Отдъленъ, самостоятеленъ бюджетъ за всѣко селище съ свое училище, точно опредѣлени приходи за училището, специални грижи, и то отъ непосредствено заинтересованитѣ за своитѣ рожби.*

А всичко това ясно и недвусмислено говори, че като стопански (домакински) институтъ училищното настоятелство е една необходимостъ за днешно време.

Т. Андреевъ
училищенъ инспекторъ

ПЕДАГОГИЧЕСКА ТРИБУНА

1. Абонатъ П. Н. ни запитва: „Какъ мога да възбудя интересъ у ученицитѣ ми къмъ четенето?“

Отговоръ: Основа на всѣко познание е творческото усилие, творческата активностъ, творческия трудъ. Знанието се излъчва изъ творческия трудъ, както искритъ изъ огъня. Затова днесъ новитѣ учебни методи изискватъ центъра на тежестта отъ учителовата активностъ да се пренесе на учениковата самодейностъ — децата сами да придобиватъ знанията си било чрезъ опитъ и наблюдение, било чрезъ четене и обобщение. Такова обучение се нарича трудово. Трудовото обучение днесъ се схваща не като обучение въ работилници, майсторски, а като самообучение, като развитие на детскитѣ духовни сили чрезъ собствена тяхна дейностъ.

Това се иска не само отъ педагогична гледна точка, но и отъ чисто социална. Курсътъ на задължителното образование е кратъкъ. Завършилитѣ основно училище излизатъ въ живота съ крайно ограничени познания, съ една нищо и никаква грамотностъ, която скоро изчезва, а въ ученика остава само умѣнието да се подписва. Трѣбва да се има предвидъ, че мнозинството отъ българскитѣ деца оставатъ само съ първоначално образование, въ рѣдки случаи и прогимназиално, Училището трѣбва да създаде навици къмъ самообразование, интересъ къмъ книгата у поколѣннията и по тоя начинъ да подготви бждешитѣ посетители на читалищата и аудиториитѣ на народнитѣ университети. Инъкъ неграмотна армия ще строи бждещето на България! Любовь къмъ книгата въ ученика може най-добре да се вдѣхне чрезъ далтонизиране на учебнитѣ предмети, чрезъ класни и извънкласни четения, чрезъ класни ученически библиотеки и др.

Далтонизирането ограничава учителовия разказъ. Учителовото участие въ учебния процесъ се заключава въ задаване целта и нуждитѣ улжввания относно страницитѣ на

кои съчинения изъ класната библиотека може да се намѣри нуждния материалъ. Ученикътъ завършва работата си съ докладъ или рецензия върху прочетеното. Дадтонизирането на обучението предполага класни ученически библиотеки. Такива трѣбва да се създадатъ постепенно отъ приходитѣ на детски вечеринки, лазаруване, ученически кооперации, отстъпка учебници, членски вноски, училищенъ бюджетъ, подаръци и пр. Всички книги въ класната ученическа библиотека трѣбва да бждатъ подвързани отъ ученицитѣ въ часа по рѣчна работа.

Друго едно срѣдство за придобиване навици къмъ четене е класното и извънкласното четене. Тѣхниятъ успѣхъ зависи не само отъ начина на четенето, но и отъ самия материалъ. Да чете детето, значи да разбира прочетеното. Затова не е безразлично съдържанието на прочетения материалъ, който трѣбва да отговаря на следнитѣ условия: 1) да бжде достатъчно занимателно, 2) да бжде написано на картиненъ езикъ и специално за децата и 3) да бжде цѣло произведение. Цѣлото произведение остава въ душата на детето по-дълбоки следи.

Първо мѣсто въ класнитѣ ученикови библиотеки трѣбва да заеме детската белетристика. Въ това отношение нашата литература е доста богата. Ниа нмаме вече и наши детски класици. Въ детската библиотека трѣбва да намѣрятъ мѣсто съ малки изключения сжщо така и всички произведения на нашитѣ голѣми писатели като Йорданъ Йовковъ, Ив. Кириловъ, Ив. Вазовъ, Елинъ Пелинъ, К. Петкановъ, Тодоръ Влайковъ, Конст. Величковъ и пр. Едно голѣмо достоинство иматъ тѣхнитѣ произведения, че сж достъпни за всѣка възраст.

Както при класното, така и при извънкласното четене, детската работа трѣбва да завършва съ кратка писмена или устна рецензия върху прочетеното. Ако тия рецензии се четатъ класно, децата влагатъ по-голѣма добросъвестностъ при тѣхното изготвяне, следователно, и ползата отъ четенето ще бжде по-голѣма. Всички рецензии и писмени доклади трѣбва да се запазватъ въ пликове или подвързани.

Само така ние ще създадемъ любители на българската книга и ще престанатъ оплакванията на нашитѣ автори, че не били търсени. Само така въздействието на училището ще продължи презъ цѣлия ни животъ. *И само така ние ще подготвимъ хора любознателни, характерни, волеви, съ инициатива, творчество, по-ловки, по-усърдни и по-сръчни.*

Д. Правдолюбовъ

РЕЦЕНЗИИ.

1. Морето и нашето крайбрежие (отъ Калиакра до Ръзово), отъ Ал. п. Мариновъ, Варна 1937 г., цена 12 лв.

Следъ нѣколко хубави бележки за Черно море, авторътъ започва разглеждането на Българския черноморски брѣгъ отъ носъ *Калиакра*, който е билъ български още отъ основанието на нашето царство, ала сега, следъ голѣмата война, той е ромънски.

Българскиятъ Черноморски брѣгъ представя дѣлъ отъ западната, по-важна часть на Черноморскитѣ брѣгове. Той се простира по посока северъ-югъ отъ малката издатка южно отъ устието на р. *Екрене* до носъ *Св. Иванъ* при устието на *Ръзовската рѣка*. Той е 311.2 км. дълъгъ и заема едно пространство 2256 кв. км., въ което се намиратъ 77 ссела и 7 града: *Варна*, *Несебъръ* (*Месемврия*), *Поморие* (*Анхиало*), *Бургасъ*, *Созополъ*, *Царево* (*Василико*) и *Синеморецъ* (*Ахтополъ*).

Българскиятъ Черноморски брѣгъ е много разнообразенъ, достъпенъ въ природно отношение и е много красивъ. По видъ и устройство може да се раздѣли на четири главни дѣла: *Варненски*, *Старопланински*, *Бургаски* и *Странджански*. Морското крайбрежие заедно съ селищата край него сж разгледани не само географски, но и исторически, преплетени съ много легенди и сведения за тѣхното старо минало. Хубаво изложение е направилъ авторътъ на нашия Черноморски брѣгъ въ орохидрографско, климатично, природно, антропогеографско и стопанско отношение.

Книжката е илюстрирована съ 20 илюстрации и една карта. Тя се чете увлѣкателно.

Отъ Калиакра (сега отъ Екрене) до Ръзово следватъ мѣста съ ненагледна хубость и необятно море. Бѣше време, когато презъ турското робство, грѣцкиятъ езикъ почти одуши българина и той се срамуваше да говори на своя роденъ езикъ. Той забрави, че следъ тракитѣ бѣха славянитѣ господари на тоя лазуренъ брѣгъ. Забрави, че отъ *Тревела* до *Ив. Александра* той оттукъ поздравляваше утрото на своя день. Днесъ, обаче, могилитѣ вече заговориха, селищата се откриха, пѣснитѣ и имената прозвучаха: „Отъ Дунава презъ Калиакра и Ръзово на югъ, морето и брѣга сж наши“.

Книжката е написана хубаво, чете се леко. Тя ще допринесе твърде много за прѣуспѣването на нашата морска търговия. Ние я препорѣчваме на учителитѣ по география за пособие на тѣхнитѣ ученици.

К. Рачевъ

2. Една нова книга по земеделското стопанство. — Получи се въ редакцията току-що излѣзлия отъ печатъ първи томъ (букви А—Л) на *Илюстривана земеделска*

енциклопедия, съставена отъ познатитѣ въ книжовното поле агрономи Сава Ботевъ и Йосифъ Г. Ковачевъ. Книгата има 864 стр., голѣмъ форматъ и прави много добро впечатление съ чистия си печатъ и подвързия. Илюстрациитѣ сж ясни, чисти и характерни по своето съдържание.

Тази енциклопедия иде да попълни една нужда за опознаването на нашето земедѣлие, главниятъ поминѣкъ на българския народъ. Днешното време, при необятното разширение на знанието, разработката на всички отдѣли, близки до човѣшкия животъ, всѣкидневнитѣ изнаимѣрвания и усъвършенствувания на уредитѣ, както и приспособлението на растителния и животния миръ къмъ нуждитѣ на човѣка, налага на всѣки работникъ въ областта на стопанската и духовна култура длъжностъ почти всѣки день и часъ да прави справки, защото и най-голѣмиятъ специалистъ не може да задържи всичко въ паметта си, нито да следи новитѣ открития по земното кълбо.

Енциклопедиитѣ сж най-необходими нарѣчни книги за всѣки образованъ човѣкъ. Желателно е умствениятъ работникъ да ги има винаги близко до себе си.

Нашиятъ народъ е земедѣлски. Главниятъ изворъ на поминѣка и на държавното богатство сж свързани съ земята. Ръководнитѣ срѣди на нашия умственъ и материаленъ напредѣкъ трѣбва винаги да опрѣсняватъ и допълнятъ знанията си било за своя полза, било за поука на околнитѣ.

Авторитъ на *Земедѣлската енциклопедия* сж съумѣли да подбератъ онова отъ своята специалностъ, което интересува българина. Къмъ всѣки дѣлъ тѣ даватъ достатѣчна българска литература. Въ този томъ (А – Л) тѣ сж изброили покрай бележититѣ чужди автори по земедѣлието и 30 домашни заслужили работници-пионери, писатели, като сж дадени и образитѣ имъ на съответнитѣ мѣста.

Ето една подходяща книга за всички училищни, читалищни и кооперативни библиотеки! При това абонатитѣ на сп. „Педагогическа практика“ се ползватъ съ 20% отстъпка на тая хубава книга.

Никола Станевъ.

Въ редакцията се получиха за отзивъ следнитѣ книги:

1. **Българска енциклопедия** И. Б. Данчовъ, издание на Ст. Атанасовъ, подвързана 650 лв. за абонатитѣ 550 лв.

2. **Граматиката въ прогимназията** отъ Петъръ Лаковъ, цена 10 лв. София, ул. „Върбовска“, 13.

3. **Тетрадки по естествознание** за III и IV отдѣление отъ Д. Правдолюбовъ, наредени по изследвателния методъ. Издание на Ст. Атанасовъ.

Редакцията ще дава отзивъ за всѣка новоиздана книга съ педагогически характеръ.

НИКОЛАЙ РАЙНОВЪ

професоръ въ Художествената академия

ИСТОРИЯ НА ИЗКУСТВОТО

Одобрена отъ М-вото на Народното просвѣщение
съ заповѣдь № 8228 отъ 16. IV. 1931 год.

*12 изящно издадени книги,
2000 репродукции въ текста и вънъ отъ него,
2800 страници голъмъ форматъ*

„История на изкуството“ разглежда най-важнитѣ паметници, които е оставило човѣчеството въ своя развой. Тя е нераздѣлна часть отъ общата история на човѣшката култура.

„История на изкуството“ е основна книга, каквито се рѣдко явяватъ, нейното обнародване е гордостъ за българската книжнина и подвигъ на книгоиздателското дѣло.

Излѣзлитѣ осемъ тома отъ „История на изкуството“ сж богато илюстровани, снабдени съ портрети на художниците и съ обилни репродукции на тѣхни творби: картини, статуи, дворци, храмове, издѣлия на приложно изкуство и др. Печатътъ е чистъ, текстътъ — ясенъ, хартията — разкошна, изданието — спретнато.

„История на изкуството“, поради материята и епохитѣ, които обема, се дѣли на две голѣми части, напълно завършени и самостоятелни, всѣка отъ които обема по 6 тома:

СТАРО ИЗКУСТВО И МОДЕРНО ИЗКУСТВО

(Отъ предисторично време до
Възраждането)

Вѣчното въ изкуството
Свѣтулки въ мрака
Отъ сфинкса до Дракона
Мраморни богове
Църкви и дворци
Свѣтътъ на Мохамеда

(Отъ Възраждането до
наши дни)

Вѣкътъ на великанитѣ
Въ царството на колорита
При извора на Хубостъта
Бунтътъ на Дьолакруа
Слънчево творчество
Предъ последната тайна

Модерното изкуство почва отъ Възраждането насамъ и обема шестъ тома, напълно независими отъ излъзлитѣ до сега. Новото изкуство е независимо отъ старото и сръдно-вѣковното.

Модерното изкуство е наложително за вниманието на всѣки културенъ човѣкъ. Безъ неговото опознаване е невъзможно, за когото и да било, да се справи съ бодливитѣ въпроси на сложния съвремененъ животъ. Въ наше време може да напредва само оня, който надминава по знания и култура своитѣ съперници и който е успѣлъ да развие у себе си чувството и усѣта за хубостъ, редъ, системностъ и естетичностъ. Въ това отношение „История на изкуството“ е незамѣнима книга за българския четецъ.

Томоветѣ се печататъ въ ограничено количество и скоро ще бждатъ библиографска рѣдкостъ. Не пропускайте случая да се снабдите съ това ценно съчинение! Такива книги рѣдко излизатъ даже на Западъ. Пълна „История на изкуството“ има само на френски, нѣмски, руски и италиянски; а холандцитѣ, чехитѣ, югославцитѣ, гърцитѣ, испанцитѣ, ромънитѣ, поляцитѣ и др. още нѣматъ на своитѣ езици такова съчинение.

„История на изкуството“ е гордостъ за нашата книжнина. Тя е издание на

Книгоиздателство Ст. Атанасовъ — София
ул. „Неофитъ Рилски“ № 36 — Телеф. 2-19-02

УСЛОВИЯ:

1) Който се абонира за сп. „Педагогическа практика“ ще получи томоветѣ, вмѣсто по 150 лв., само по 80 лв., платими при получаването на книгата. Годишно излизатъ 3 тома. Готова е книга трета отъ „Модерно изкуство“.

2) Само абонатитѣ на сп. „Педаг. практика“ иматъ право да получатъ съ намалена цена, когато пожелаятъ, излъзлитѣ до сега томове отъ „Старо изкуство“.

3) „История на изкуството“ се дава и на изплащане. Който желае да получи веднага всички томове, нека поиска условията за това.

Сп. „Педагогическа прантина“, както презъ изтеклитъ 16 години, тъй и за напредъ ще продължава да ратува за напредъка на нашето училище и ще дава статии върху приложбата на съвременнитъ педагогически искания въ първоначалното училище и прогимназията и ще поднася отборъ практически материали, съ които може да се подпомага учителю-вото творчество въ училищното обучение и възпитание.

Ще се застъпятъ следнитъ отдѣли:

1. Белетристика. Въ всѣка книжка ще се дава по едно стихотворение за учителя или училището и по единъ разказъ изъ училищния животъ, написани отъ видни наши поети и писатели.

2. Педагогическа теория — статии върху новитъ реформени училища, активното възпитание, цѣлостното (комплексно) обучение, индивидуализацията на обучението, учебната техника въ слѣти и раздѣлни отдѣления, новитъ методи за обучението по различнитъ учебни предмети.

3. Лѣчебна педагогия — статии върху училищната хигиена и пр.

4. Изъ практиката за практиката — примѣрни уроци, скици и планове за цѣлостно и активно обучение въ раздѣлни и слѣти отдѣления, нови нотиранни детски пѣсни, образци и опжтвания за рисуване, за различни видове рѣчна работа, упражнениа по ритмична иллюстративна гимнастика, наблюдения и бележки върху учебно-възпитателната практика.

5. Изъ училището и живота — съобщения и бележки за всички по-важни почини, прояви и постижения въ учебно-възпитателното дѣло у насъ и въ чужбина.

6. Педагогическа трибуна — отговаря на педагогически и методически въпроси, повдигани отъ нашитъ абонати. Редакцията е ангажирала сътрудници по всѣки отрасълъ на педагогията.

Шестнадесетата годишнина на списанието ще започне отъ 1-ий октомврий 1937 год. и ще завърши на 1-ий юний 1938 год. Ще бждатъ дадени 8 книги, всѣка отъ по 3—4 печатни коли, голѣмъ форматъ.

Годишенъ абонаментъ: 100 лева за училищнитъ и читалищнитъ библиотеки и 80 лева за учителитъ.

Абонаментътъ се предплаща

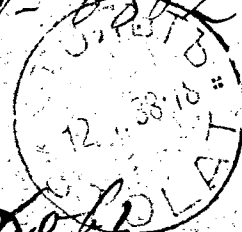
Абонатитъ се ползуватъ съ 30% отстъпъ върху всички издания на книгоиздателство Ст. Атанасовъ. Сжшо така получаватъ: **Българска енциклопедия** (подвързана) за 550 лв., вмѣсто 650 и **История на изкуствата**, всѣки томъ по 80 лв., вмѣсто 150 лв.

Абонирането става чрезъ книжари, настоятели или направо въ администрацията на списанието. Настоятель може да бжде всѣки учителъ, който запише най-малко петъ абонати. На настоятелитъ и книжаритъ се прави 20% отстъпъ отъ абонамента.

Изданиято на списанието е гарантирано отъ К-во Ст. Атанасовъ — София.

Всичко, що се отнася до списанието — писма, пари и ржкописи — се изпраща на адресъ: **Дим. Правдолюбовъ**, бул. „Фритьофъ Нансенъ“ № 23, София.

№ 6872

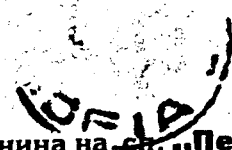

г-но г-р. Потков

учител

г. Дубки

Селмиска ок.

Първа книжка от XVI годишнина на сп. „Педагогическа практика“ се изпраща до всички стари абонати и настоятели и на познати препоръчани учители.

Нежелающите да получават списанието се умоляват да ни върнат книжката чиста и неразрѣзана.

Списанието е одобрено от Министерството на народното просвѣщение за училищните библиотеки съ окр. № 9925 от 11 април 1921 год. и за народните читалища съ заповѣд № 2164 от 13 август 1931 год.

Списанието е разрешено и от Отдѣла за контрола по печата при Министерския съветъ съ № 498 от 16. IX. 1937 год.